

ΘΕΜΑ: ΑΤΟΜΙΚΟΤΗΤΑ, ΔΙΚΑΙΟΣ ΚΟΣΜΟΣ
ΚΑΙ ΚΑΘΟΛΙΚΕΣ ΑΞΙΕΣ

ΖΙΑΚΑΣ ΒΑΣΙΛΗΣ

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών σπουδών:
Οργανωτική και Οικονομική Ψυχολογία
Ιανουάριος 2009

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

Τμήμα Ψυχολογίας (σε διατμηματική συνεργασία με το τμήμα
Φ.Π.Ψ. Πανεπιστημίου Αθηνών)
Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών
Λεωφόρος Συγγρού 136
176 71 Αθήνα

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη.....	σ.3
Κεφάλαιο 1^ο	
1.1.Ατομικισμός.....	σ.4
1.2.Δοξασία του Δίκαιου Κόσμου.....	σ.9
1.3.Θεωρία των Καθολικών Αξιών.....	σ.12
Κεφάλαιο 2^ο	
Μέθοδος	
2.1.Δείγμα.....	σ.17
2.3.Μετρήσεις.....	σ.18
2.4.Διαδικασία.....	σ.19
Κεφάλαιο 3^ο	
Αποτελέσματα	
3.1.Ατομικισμός – Ολισμός.....	σ.20
3.2.Ατομικισμός και Θεωρία του δίκαιου κόσμου.....	σ.23
3.3.Ατομικισμός και Θεωρία Καθολικών Αξιών.....	σ.23
Κεφάλαιο 4^ο	
Συζήτηση.....	σ.26
Βιβλιογραφία.....	σ.29
Παράρτημα	
1.Ερωτηματολόγιο.....	σ.33
2.Πίνακες.....	σ.41
2.1.Πίνακας συναφειών.....	σ.41
2.2.Πίνακας Καθολικών Αξιών.....	σ.42
2.3.Rotated Component Matrix.....	σ.43

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα έρευνα πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια του Προγράμματος Μεταπτυχιακών σπουδών στην Οργανωτική και Οικονομική Ψυχολογία και άφορα τον γενικό προβληματισμό και έρευνα πάνω στις θεωρίες που εξετάζουν τις σχέσεις ανάμεσα στο άτομο και στην κοινωνία.

Στόχος της έρευνας είναι να μετρήσουμε, να διερευνήσουμε και να ερμηνεύσουμε την όποια σχέση υπάρχει ανάμεσα στις προτιμήσεις των ατόμων για τις καθολικές αξίες σε σχέση με την γνώμη τους για τη θεωρία του Δίκαιου Κόσμου και πως αυτές οι προτιμήσεις σχετίζονται με τη διάσταση της ατομικότητας – συλλογικότητας.

Η μέθοδος έρευνας και ανάλυση των αποτελεσμάτων της παρούσης έρευνας γίνεται βάση της θεωρίας και του όλου συλλογισμού, που χρησιμοποιήθηκε από τους Παπαστάμου, Προδρομίτη, στην έρευνα τους για το φαινόμενο της τρομοκρατίας, (2003)

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε με τη χρήση ερωτηματολογίου που περιλάμβανε τρία επί μέρους ερωτηματολόγια που αντιπροσώπευαν τις θεωρίες της ατομικότητας–συλλογικότητας (όπως παρουσιάζεται σε Παπαστάμου, 2003), του Δίκαιου Κόσμου (M.Lerner, 1965). και των καθολικών αξιών (S.Schwartz, 1994).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

1.1. Ατομικισμός – κολεκτιβισμός.

Οι λέξεις ατομικότητα, ατομικισμός, συλλογικότητα, κολεκτιβισμός, ολισμός είναι όροι και έννοιες οι οποίες χρησιμοποιούνται από μεγάλο αριθμό ατόμων σε όλο τον κόσμο με διάφορους τρόπους και ερμηνείες. Η αφετηρία όλων των ορισμών, θα μπορούμε να πούμε, αφορά την σχέση ανάμεσα στο άτομο και την κοινωνία.

Σύμφωνα με Μπαμπινιώτη, (2005) :Ατομικισμός, ατομισμός: είναι η θεωρία και η στάση ζωής που προβάλλει την αξία του ατόμου έναντι του κοινωνικού συνόλου (ιντιβιτσουαλισμός) ειδικότερα, κοινωνική θεωρία που υποστηρίζει την πολιτική και οικονομική ανεξαρτησία του ατόμου και δίνει έμφαση στην ατομική πρωτοβουλία και δράση,- η τάση να ενεργεί κανείς ανεξάρτητα από τους άλλους, με αποκλειστικό οδηγό την δική του βούληση,- η τάση να προκρίνει κανείς τις αξίες και τα δικαιώματα του ατόμου έναντι των αξιών και των δικαιωμάτων των κοινωνικών ομάδων.

Αξίζει, ίσως, να σημειώσουμε ότι γενικώς σε λεξικά, οι αναφορές αφορούν τον όρο της ατομικότητας ενώ οι όροι συλλογικότητα-κολεκτιβισμός αναφέρονται σε σχέση με την ιδιοκτησία των μέσων παραγωγής ή σε σχέση με την ομαδικότητα, γεγονός το οποίο θα μπορούσε να ερμηνευθεί στο ότι δεν λαμβάνεται υπόψη η διάσταση της ατομικότητας- συλλογικότητας αλλά ο ατομικισμός είναι μια έννοια πέραν της κοινωνίας του κοινωνικού κατεστημένου και πραγματικότητας που όμως μπορεί να χαρακτηρίζει τα άτομα και κατ' επέκταση την κοινωνία στην οποία ζούνε.

Άλλη διάκριση πάλι, σύμφωνα με τον Ντυμόν (1998), σε σχέση με την διάσταση του Ατομικισμού – κολεκτιβισμού, είναι στο επίπεδο της ιδεολογίας. Όπως αναφέρει, προσδιορίζουμε ως «ατομικιστική» μια θεωρία που καταξιώνει το άτομο και παραμελεί ή υποβαθμίζει την κοινωνική ολότητα ενώ από την άλλη προσδιορίζουμε ως «συνολιστική» μια ιδεολογία που καταξιώνει την κοινωνική ολότητα και αμελεί ή υποβαθμίζει το ανθρώπινο άτομο.

Είναι έννοιες δύσκολες και ασαφείς (Triandis, 1995) και επιδέχονται πολλές αναλύσεις και ερμηνείες και επίσης είναι δύσκολο να μετρηθούν. Τα επίπεδα ανάλυσης στα οποία χρησιμοποιείται η διάκριση ατομικισμού- κολεκτιβισμού είναι αρκετά (*Πολιτική: πολιτικός ατομικισμός που ίσως θα μπορούσε να περιγραφεί κατάλληλα με τον γαλλικό όρο “laissez faire”- δηλαδή αφήστε τους ανθρώπους να κάνουν για τους εαυτούς τους αυτό που αυτοί γνωρίζουν πώς να το κάνουν , Κοινωνιολογία: σύμφωνα με Luhmann, (όπως αναφέρεται σε Heller, 1997), η κοινωνιολογική θεωρία κατανοεί την ιστορία σαν την πρόοδο της ανάπτυξης του*

ατομικισμού, ή σύμφωνα με την θεωρία του J.J.Rousseau, όπως αναφέρεται στο «κοινωνικό συμβόλαιο»-το άτομο πρέπει να υποτάσσει την ατομική του θέληση στην γενική θέληση, Ψυχολογία: Hofstede (1980), διάσταση «ατομικισμός-συλλογικότητα»,. Οικονομία: για παράδειγμα καπιταλισμός-κομμουνισμός, που βασική τους διάκριση είναι σύμφωνα με την ιδιοκτησία των μέσων παραγωγής, από το άτομο ή το κράτος.) όπως, και κατά συνέπεια, είναι αρκετές οι αναλύσεις και οι θεωρίες που έχουν διατυπωθεί και συνεχίζουν να επεξεργάζονται και να διατυπώνονται.

Η διάκριση ατομικισμού- κολεκτιβισμού εκδηλώνεται τόσο στον τρόπο της καθημερινής ζωής των ατόμων (συμπεριφορά) τόσο και στις διάφορες ηθικές, φιλοσοφικές, ιδεολογικές, πολιτικές κ.α. αντιλήψεις των ατόμων και κατ' επέκταση εκδηλώνεται και στην κοινωνία – πολιτισμό στην οποία τα άτομα υπάρχουν και ανήκουν.

Η διάκριση ατομικισμού- κολεκτιβισμού δηλαδή δεν αφορά μόνον τα άτομα, αλλά χαρακτηρίζει ολόκληρους πολιτισμούς, κράτη, κουλτούρες, κ.ο.κ. Οι πολιτισμοί μπορούν δηλαδή να ταξινομηθούν πάνω στον άξονα ατομικότητας – συλλογικότητας. Η ιδέα ανήκει στον Hofstede, (1980), ο οποίος μέσω έρευνας που πραγματοποίησε, στην προσπάθεια του να συγκρίνει και να χαρακτηρίσει πολιτισμούς - κουλτούρες – κράτη, ανέφερε ότι ένα από τα κριτήρια (Χρυσόχοου, 2005)- που μπορούν να ταξινομηθούν διάφορες χώρες, είναι το κριτήριο της διάστασης «ατομικισμός-συλλογικότητας» (Τα άλλα κριτήρια ταξινόμησης, σύμφωνα με τον Hofstede, είναι: απόσταση εξουσίας, αποφυγή της αβεβαιότητας, αρρενωπότητα – θηλυκότητα). Η έρευνα του αυτή, που θεωρείται πλέον κλασική στη συνεισφορά της στο πεδίο ανάλυσης, έδωσε αφορμή και προσέλκυσε το ενδιαφέρον ερευνητών να αποσαφηνίσουν την διάσταση ατομικότητας – συλλογικότητας. Σύμφωνα με τον Hofstede, (2006), ο ατομικισμός από την μια πλευρά και ο κολεκτιβισμός από την άλλη είναι ένα κοινωνικό και όχι ατομικό χαρακτηριστικό, είναι ο βαθμός με τον οποίο τα άτομα αναμειγνύονται σταδιακά σε ομάδες. Ο ατομικισμός επικρατεί-χαρακτηρίζει τις λεγόμενες αναπτυγμένες Δυτικές κοινωνίες (π.χ. Αμερική) ενώ ο κολεκτιβισμός υπερσχύει σε λιγότερο αναπτυγμένες Ανατολικές κοινωνίες – χώρες(π.χ. Ινδία) κάποιες χώρες, σύμφωνα με αυτή τη διάσταση, είναι κάπου στη μέση, όπως π.χ. Ιαπωνία. Να σημειώσουμε ότι συνήθως οι Δυτικές κοινωνίες αναφέρονται ως Ατομιστικές και οι Ανατολικές ως Κολεκτιβιστικές (π.χ. Gyekye, 2006) Στην έρευνα του αναφέρει δέκα βασικές διαφορές ανάμεσα σε ατομιστικές και κολεκτιβιστικές κοινωνίες (Hofstede, 2006).

Μια επίσης μεγάλης έκτασης εφαρμογή ήταν το Globe Project (House κ.α.,1991). Σε έρευνα που πραγματοποιήθηκε σε 17.000 μανάτζερ σε 62 χώρες σε όλο τον κόσμο έγινε ουσιαστικά μια επανάληψη της εργασίας του Hofstede

επεκτείνοντας την σε διερεύνηση υποθέσεων που αφορούν σχέσεις ανάμεσα σε παράγοντες κοινωνικού επιπέδου, οργανωτικές πρακτικές, ηγετικά χαρακτηριστικά και συμπεριφορά (Hofstede, 2006). Για λόγους καλύτερης ανάλυσης επεκτείνανε τις πέντε διαστάσεις του Hofstede σε εννέα. Τα αποτελέσματα της έρευνας, παρόλη την διαφορετική προσέγγιση, υποστήριξαν το αρχικό μοντέλο ανάλυσης του Hofstede των πέντε παραγόντων.

Την κλασική έρευνα του Hofstede ακολούθησε μια σειρά ερευνών στο πεδίο της ανάλυσης της διάστασης «ατομικισμός-συλλογικότητα» στο πλαίσιο της κοινωνίας αλλά και ανάμεσα σε διαφορετικές κουλτούρες-κοινωνίες, κράτη.

Σύμφωνα με την εργασία των Triandis, Leung κ.α., (1985), η αντίθεση ανάμεσα σε ατομικιστική και κολεκτιβιστική συμπεριφορά εκτός από το επίπεδο της κοινωνίας-ων, επίσης εμφανίζεται στο πεδίο των ατομικών διαφορών. Προτάθηκε έτσι η χρησιμοποίηση των όρων ιδιοκεντρισμός (Idiocentrism) και αλλοκεντρισμός (allocentrism) στον προσδιορισμό της ύπαρξης των ατομικιστικών και κολεκτιβιστικών αξιών και πιστεύω σε ατομικό επίπεδο ανάλυσης. Σε όλες τις κοινωνίες υπάρχουν «Idiocentrics» και «allocentrics» σε διαφορετικές αναλογίες (Triandis κ.α., 2001).

Μπορεί δηλαδή ένα άτομο σε κολεκτιβιστική κοινωνία να έχει συμπεριφορά ατομικιστική και το αντίστροφο. Η διάσταση, δηλαδή, της ατομικότητας-συλλογικότητας υπάρχει στο ίδιο το άτομο, ανεξάρτητα από την κοινωνία που βρίσκεται και λειτουργεί, με αποτέλεσμα να λειτουργεί με διαφορετικούς τρόπους ανάλογα με την περίπτωση. Στα πλαίσια της οικογένειας του, για παράδειγμα, μπορεί να έχει κολεκτιβιστική συμπεριφορά (για παράδειγμα οι στόχοι του ατόμου ακολουθούν τους στόχους της οικογένειας του οι οποίοι υπερισχύουν σε σχέση με τους δικούς του) ενώ στο πλαίσιο του περιβάλλοντος εργασίας του να έχει ατομικιστική συμπεριφορά (οι στόχοι του είναι ανεξάρτητοι και διαφορετικοί από αυτούς των συναδέλφων του).

Μια ακόμη σημαντική διάκριση, σύμφωνα με τον H.Triandis (1995), είναι αυτή ανάμεσα σε οριζόντιο και κάθετο ατομικισμό, κολεκτιβισμό ως επίπεδο-διάσταση ανάλυσης του θέματος. Υπάρχουν, δηλαδή, διαφορετικά είδη κολεκτιβιστικών και ατομικιστικών κοινωνιών σύμφωνα με αυτή τη διάκριση. Η διάκριση αυτή έχει να κάνει με τον βαθμό ύπαρξης και έντασης των χαρακτηριστικών αυτών που μας οδηγούν στο να χαρακτηρίσουμε μια κοινωνία ατομικιστική ή κολεκτιβιστική. Για παράδειγμα η Ινδία χαρακτηρίζεται από κάθετο κολεκτιβισμό ενώ το Ισραήλ από οριζόντιο κολεκτιβισμό και οι Η.Π.Α. από κάθετο ατομικισμό ενώ η Αυστραλία από οριζόντιο ατομικισμό (Triandis, 2002).

Τα αποτελέσματα του συνόλου των ερευνών (Markus και Kitayama, 1991, Triandis κ.α., 1985, Triandis, 1994, 1995, 1996) υποστηρίζουν στους πολιτισμούς

που είναι προσανατολισμένοι στον ατομικισμό: α) δίνεται προτεραιότητα στους προσωπικούς στόχους και τα ατομικά επιτεύγματα, β) η συμπεριφορά των ατόμων θεωρείται ότι σχετίζεται με τις στάσεις τους, γ) η έννοια του εαυτού οικοδομείται ανεξάρτητα από τις κοινωνικές σχέσεις, δ) αποδίδεται έμφαση στις ατομικές διαφορές και ε) οι κοινωνικές σχέσεις χαρακτηρίζονται από ανταγωνισμό. Ενώ στους πολιτισμούς που είναι προσανατολισμένοι στην συλλογικότητα : α) δίνεται προτεραιότητα στους πολιτισμικούς κανόνες, β) η συμπεριφορά προκύπτει από την συμμόρφωση με τους κανόνες της ομάδας, γ) η έννοια του εαυτού αντανακλά την αλληλεξάρτηση της με τους ρόλους και τις κοινωνικές σχέσεις, δ) δίνεται έμφαση στις θέσεις / τους ρόλους και ε) οι κοινωνικές σχέσεις χαρακτηρίζονται από συνεργατικότητα (Όπως αναφέρεται σε Χρυσόχου, 2003).

Σύμφωνα πάλι με τους Dubois και Beauvois (2004), και ότι αφορά την έννοια του ατομικισμού: κάποιος θα μπορούσε να αντιληφθεί τον ατομικισμό «ως μια αυτόνομη κοινωνική πραγματικότητα, η οποία αντιπροσωπεύει τις ιδέες που η κοινωνία διαχέει χρησιμοποιώντας μέσα όπως τα ΜΜΕ, τα φιλμ, τη λογοτεχνία, το σχολικό πρόγραμμα, κλπ. Τα μέσα αυτά θεωρούνται ως υποκείμενα σε μη ψυχολογικές δεσμεύσεις, όπως η χρηματοδότηση, το σύστημα μέσο του οποίου ασκείται λογοκρισία, η κυκλοφορία, οι απαιτήσεις της αγοράς (πρόκειται για την ιδεολογική όψη του ατομικισμού). Αυτή είναι η πραγματικότητα που τα άτομα οικειοποιούνται με μεγαλύτερη ή μικρότερη προσκόλληση (το να γνωρίζει κανείς δεν σημαίνει ότι προσκολλάται αναγκαστικά), ευκολία και επιτυχία. Οι πολιτιστικές συνέπειες των ατομικών διαδικασιών έχουν τις ρίζες τους σ' αυτή τη διαδικασία οικειοποίησης, η οποία απαιτεί αποσαφήνιση. Ξεκάθαρα, πρέπει να καταλάβουμε πώς μια αυτόνομη κοινωνική πραγματικότητα μπορεί να επηρεάσει τις ατομικές κρίσεις. Θεωρούμε ότι μία από τις έννοιες που γεφυρώνει το κενό ανάμεσα στον ατομικισμό, την πολιτισμική οντότητα και τις ατομικές κρίσεις, είναι η ιδέα των κατευθυντήριων κανόνων κρίσης» (Dubois, 2004, σ.124).

Τα πέντε χαρακτηριστικά που πιστεύουν ότι απεικονίζουν το ουσιώδες νόημα του ατομικισμού και το οποίο μπορεί να αντιπαραβάλλουμε στο αντίθετο του τον κολεκτιβισμό (ή αλληλεξάρτηση, ή ολισμό) είναι τα ακόλουθα: α) προτεραιότητα των ατομικών σκοπών σε σχέση με τους συλλογικούς σκοπούς, είναι ένα βασικό στοιχείο της φιλελεύθερης φιλοσοφικής παράδοσης με αντίθετο του: το προβάδισμα των συλλογικών στόχων, πρόκειται για μια παραλλαγή της ιδέας της προσωπικής ανεξαρτησίας, β) *αυτάρκεια*, οι άνθρωποι πρέπει να αντιμετωπίζουν τα ζητήματα της ζωής μόνοι τους και να βρίσκουν δικούς τους τρόπους για να καλύψουν τις προσωπικές τους προσδοκίες και ανάγκες, γ) *εσωτερικότητα*, είναι η τάση των ατόμων να υπερτονίζουν τη σημασία αυτού που ενεργεί, κατά τις ερμηνείες τους που

βασίζονται σε αιτιώδεις σχέσεις ανάμεσα στο τι κάνει αυτός (ή αυτή) και στο τι του (της) συμβαίνει, δ) *Ατομικό «προσάραγμα»*, Οι άνθρωποι που χαρακτηρίζονται ως ατομικά «προσαραγμένοι» έχουν την τάση να ορίζουν τους εαυτούς τους (τα πιστεύω τους, τις στάσεις τους, κλπ.) χωρίς να αναφέρονται στις ομάδες όπου ανήκουν, ε) *συμβατικότητα*, Οι ατομικιστές, κατά τη διάρκεια των κοινωνικών σχέσεων τους, καθώς είναι ευαισθητοποιημένοι σχετικά με τις δικές τους ψυχολογικές ιδιαιτερότητες, αναζητούν πιο πρόθυμα τη συμπληρωματικότητα παρά τις ομοιότητες, μια τάση που τους προδιαθέτει για σχέσεις βαθύτατα συμβατικής φύσης.

Στο επίπεδο της μέτρησης του ατομικισμού-κολεκτιβισμού εκτός από τις εργασίες των Triandis και Hofstede, που έχουμε ήδη αναφερθεί, μια εναλλακτική εφαρμογή στο θέμα της διάστασης αναπτύχθηκε από τον Ισραηλινό Ψυχολόγο S.Schwartz (Hofstede, 2006), μέσο της εργασίας του για τις καθολικές αξίες. Αρχικά ο Schwartz υπέθεσε ότι οι ίδιες διαστάσεις μπορούν να εφαρμοστούν και σε άτομα και σε κοινωνίες, αλλά τα δεδομένα του απέδειξαν ότι χρειάζεται διαφορετική κατηγοριοποίηση σε διαφορετικά επίπεδα.

Στη παρούσα έρευνα η διάσταση, ο άξονας που χρησιμοποιείται για την ανάλυση και ερμηνεία των αποτελεσμάτων, είναι αυτός του ατομικισμού – ολισμού, ή αλλιώς ο άξονας της ατομιστικής – ολιστικής θεώρησης. Η έννοια του ατομικισμού και η έννοια του ολισμού ερμηνεύονται μέσα από το “πρίσμα” του “μεθοδολογικού προσανατολισμού” που αφορά και αναφέρεται στον τρόπο με τον οποίο το κοινωνικό υποκείμενο βλέπει τις σχέσεις που υπάρχουν ανάμεσα στο άτομο και στην κοινωνία(Παπαστάμου και Προδρομίτης, 2003).

Παραδοσιακά, να σημειώσουμε, για την ανάλυση – εξήγηση του όλου προβληματισμού γύρω από το άτομο και την κοινωνία, χρησιμοποιούνται, αφενός ο μεθοδολογικός ατομικισμός και αφετέρου ο μεθοδολογικός ολισμός.

Ο μεθοδολογικός ατομικισμός επικεντρώνεται στην ατομική πράξη ως μονάδα αναφοράς των κοινωνικών διαδικασιών, και στις αλληλεπιδράσεις των ατόμων. Είναι η μέθοδος που συνίσταται στην ανάλυση των συλλογικών φαινομένων και στην αναζήτηση της ερμηνείας τους στα αποτελέσματα που προκύπτουν από τις ενέργειες, τις πεποιθήσεις και την στάση των ατόμων. Ενδιαφέρεται για τα κίνητρα, τους στόχους και τις αξίες, για το νόημα της δράσης των ατόμων (Porrer, όπως αναφέρεται σε Καραχάλιος, 1994). Δίνει έμφαση δηλαδή σε μικροκοινωνιολογικές διαδικασίες διαπροσωπικής υφής που οδηγούν στη δημιουργία του αυτοδύναμου ατόμου, το οποίο προηγείται οποιασδήποτε μορφής συλλογικότητας και υφίσταται τις επιρροές της κοινωνίας.

Από την άλλη πλευρά, ο μεθοδολογικός ολισμός υποστηρίζει πως το όλον αποτελεί κάτι πλέον της απλής συμπαράταξης των μερών. Η κοινωνία δηλαδή είναι κάτι παραπάνω από το σύνολο των ατόμων που την αποτελούν. Αυτό που κάνει την κοινωνία-ομάδα να διαφέρει από το άθροισμα του συνόλου των μελών της είναι ορισμένοι μηχανισμοί που της εξασφαλίζουν ενότητα και συνέχεια στον χρόνο, μηχανισμοί όπως οι παραδόσεις και οι θεσμοί, δηλαδή διαδικασίες που επιτρέπουν την αναπαραγωγή της ομάδας και την σταθερότητα της δομής της.

Η ανάλυση των αποτελεσμάτων της παρούσης έρευνας γίνεται βάση της θεωρίας και του όλου συλλογισμού που χρησιμοποιήθηκε από τους Παπαστάμου και Προδρομίτη (2003), στην έρευνα τους για το φαινόμενο της τρομοκρατίας. Γίνεται δηλαδή μέτρηση του «μεθοδολογικού προσανατολισμού» στην ανάλυση των ερωτημάτων πάνω στην τοποθέτηση των ατόμων σε σχέση με το δίπολο ατομικισμού – ολισμού.

1.2. Δοξασία του Δίκαιου Κόσμου.

Μια από τις πιο ενδιαφέρουσες θεωρίες της Κοινωνικής Ψυχολογίας είναι αυτή της «Θεωρίας του Δίκαιου Κόσμου», που πρωτοδιατύπωσε ο Melvin Lerner (1965). Η βασική ιδέα της θεωρίας αυτής απορρέει άμεσα από τις Θεωρίες της Γνωστικής Συνεκτικότητας, που αναπτύχθηκαν στις Η.Π.Α. τη δεκαετία του 1950 (Παπαστάμου, 2001). Οι θεωρίες αυτές, όπως και αυτή του Δίκαιου Κόσμου έχουν σαν βάση τη «διάθεση» του ατόμου να δημιουργεί, μέσω διαφόρων γνωστικών μηχανισμών, μια κατάσταση ισορροπίας, αρμονίας η οποία θα του επιτρέψει να ζει με ασφάλεια αποφεύγοντας, φαινομενικά, οτιδήποτε είναι δυνατόν να απειλήσει την ασφάλεια του αυτή.

Πιο συγκεκριμένα στη θεωρία του Δ. Κόσμου, σύμφωνα με τον M. Lerner τα άτομα έχουν τη τάση να πιστεύουν ότι ο κόσμος είναι δίκαιος έτσι ώστε τα άτομα «θα πάρουν αυτό που τους αξίζει». Τα άτομα έχουν την ανάγκη να πιστεύουν ότι ζουν σε ένα κόσμο δίκαιο στον οποίο τα άτομα γενικά παίρνουν αυτό που αξίζουν και αξίζουν αυτό που παίρνουν (M.Lerner, 1978. σ.1030, όπως αναφέρεται σε Carmona, 1998).

Υπάρχουν πολλά παραδείγματα της «δοξασίας» αυτής του Δ. Κόσμου Άτομα που έχουν πέσει θύματα κακοτυχίας, συχνά κρίνονται από τους άλλους ως υπεύθυνα για την δυσάρεστη κατάσταση στην οποία βρίσκονται. Για παράδειγμα, ενοχοποιούνται άτομα που έχουν πέσει θύμα βιασμού: «η νεαρή 22 ετών ήταν αποφασισμένη να προκαλέσει προσοχή...ήταν προκλητικά ντυμένη, ο κατηγορούμενος αφέθηκε ελεύθερος..., όλοι νιώθουμε ότι η νεαρή πήγαινε γυρεύοντας... » (Andre, Velasquez, 1990, εισαγωγή). Επίσης, άνεργοι πολλές φορές

χαρακτηρίζονται ως τεμπέληδες η ακόμα, άτομα που πάσχουν από κάποια σοβαρή ασθένεια (π.χ. AIDS) η κατάσταση τους ερμηνεύεται συνήθως από το κοινωνικό τους περίγυρο, με τον συλλογισμό ότι η ασθένεια είναι επακόλουθο του τρόπου ζωής των ατόμων. Με την ίδια λογική, κάποιος που είχε κάποιο τρακάρισμα: «έτσι όπως έτρεχε...», κάποιος που έπαθε εγκεφαλικό επεισόδιο: «είχε πολύ άγχος...» κ.ο.κ...

Κοινό χαρακτηριστικό από ότι μπορούμε να συμπεράνουμε και από τα παραπάνω παραδείγματα, τις περισσότερες φορές, είναι ο χαρακτηρισμός ότι για κάποιο λόγο έγινε αυτό που έγινε και ότι τα θύματα έχουν την ανάλογη ευθύνη. Πιστεύουμε σε ένα Δίκαιο Κόσμο γιατί χωρίς αυτή την πίστη θα φοβόμασταν για παράδειγμα, ότι οποιαδήποτε στιγμή κάποιο τραγικό ατύχημα, κάποια δυσάρεστη κατάσταση ή οτιδήποτε θα μπορούσε να μας συμβεί. Με την πίστη μας αυτή δημιουργούμε μια αίσθηση ότι ελέγχουμε τα γεγονότα οπότε, αφού εμείς είμαστε «σωστοί» δεν πρόκειται να πάθουμε κάποιο κακό. Η πεποίθηση ότι ο κόσμος στον οποίο ζούμε είναι δίκαιος, αποτελεί ένα γνωστικό σχήμα. Κάθε φορά που συμβαίνει κάτι και το σχήμα διαταράσσεται το άτομο κινητοποιείται ώστε να επαναφέρει το σχήμα αυτό στην προηγούμενη του κατάσταση. Όταν π.χ. το άτομο έρχεται αντιμέτωπο με μια κατάσταση όπου κάποιος «υποφέρει» τότε διαταράσσεται το γνωστικό του σχήμα που υποστηρίζει ότι ο κόσμος είναι δίκαιος, και “καλείται” να βρει λόγους για να δικαιολογήσει αυτήν την κατάσταση, και να επαναφέρει το γνωστικό του σχήμα στην προηγούμενη του μορφή. Για αυτό το σκοπό το άτομο αγνοεί, ερμηνεύει με διαφορετικό τρόπο, διαστρεβλώνει, ξεχνάει ή δικαιολογεί τέτοιες καταστάσεις. Μια περίπτωση, ακραίας, θα μπορούσαμε να πούμε μορφής, που έρχεται να επιβεβαιώσει αυτή τη διαδικασία σχετίζεται με κατηγορίες που συχνά τα ίδια τα θύματα προσάπτουν στον εαυτό τους

Σύμφωνα, λοιπόν, με τους Lerner και Miller (όπως αναφέρεται σε Furnham, 2003) η θεωρία του Δίκαιου Κόσμου θα μπορούσε να διατυπωθεί και ως εξής: « Τα άτομα έχουν ανάγκη να πιστεύουν ότι ζουν σε ένα κόσμο όπου γενικά ανταμείβονται για ότι αξίζουν. Η πεποίθηση αυτή διευκολύνει το άτομο να δεχθεί ότι το φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον είναι σταθερό και βρίσκεται σε τάξη. Συνεπώς το άτομο μπορεί να θέτει μακροπρόθεσμους στόχους στη ζωή του και να αγωνίζεται για αυτούς ή να προσαρμόζεται στην καθημερινή πραγματικότητα. Από τη στιγμή που η πεποίθηση αυτή λειτουργεί προσαρμοστικά για το άτομο, το άτομο είναι απρόθυμο να την εγκαταλείψει και βρίσκεται σε δύσκολη θέση κάθε φορά που υπάρχει κάποια ένδειξη για το ότι ο κόσμος τελικά δεν είναι δίκαιος» (Furnham, 2003)

Η πρώτη προσπάθεια μέτρησης της πίστης στον Δίκαιο κόσμο πραγματοποιήθηκε από τους Rubin και Peplau (1975) με την «Κλίμακα μέτρησης της

πίστης του δίκαιου κόσμου» (BJW scale) . Αρκετοί ερευνητές άσκησαν κριτική σε αυτήν την αρχική κλίμακα (Ambrosio, Sheenan, McDevitt, Rathbun και Retzlaff, 1989, Messick, Bloom, Boldizar και Samuelson, 1985, όπως αναφέρεται σε Neal, 1998) και πιο συγκεκριμένα, η αρχική κλίμακα των Rubin και Perlau μετρούσε μια γενική πίστη στο δίκαιο κόσμο χωρίς να αναφέρεται στην πιθανότητα να υπάρχουν διαφορετικά πεδία της ζωής που επηρεάζονται διαφορετικά από την πίστη στο δίκαιο κόσμο. Για παράδειγμα, τα άτομα μπορεί να πιστεύουν σε ένα δίκαιο κόσμο όσον αφορά τους ίδιους, αλλά να μην πιστεύουν ότι ο κόσμος είναι δίκαιος για τους άλλους, ή και αντίστροφα ή τα άτομα μπορεί να πιστεύουν ότι ο κόσμος είναι δίκαιος σε ένα πεδίο της ζωής τους και άδικος σε κάποιο άλλο.

Αυτή η διάσταση του θέματος είχε σαν συνέπεια σε μια μεταγενέστερη εργασία από τους Lipkus, Dalbert και Siegel (1996) να παρουσιαστεί στο χώρο έρευνας μια νέα κλίμακα που κάνει λόγο για τρεις διαφορετικές διαστάσεις: τον εαυτό, τους άλλους και μια γενικότερη αντίληψη για την κοινωνική πραγματικότητα. Η κλίμακα αυτή είχε ερωτήσεις όπως: Αισθάνομαι ότι «παίρνω» ότι μου αξίζει, Αισθάνομαι ότι οι άνθρωποι μου φέρονται κατά τρόπο δίκαιο. Αισθάνομαι ότι οι άνθρωποι μου συμπεριφέρονται με το σεβασμό που αξίζω. κ.α όπου ο ερωτώμενος απαντούσε με ένα ναι ή ένα όχι, στο τέλος όσες περισσότερες απαντήσεις είχε ο ερωτώμενος με «ναι» τόσο μεγαλύτερη ήταν η πίστη του στον Δίκαιο Κόσμο.

Οι έρευνες γύρω από τις κλίμακες του Δίκαιου κόσμου συνεχίζονται , για αυτό και πρόσφατα έχουν αρχίσει να κατασκευάζονται καινούριες, με λιγότερες ερωτήσεις και να σταθμίζονται και σε διάφορους πληθυσμούς. Παράλληλα γίνονται προσπάθειες βελτίωσης της εγκυρότητας και της αξιοπιστίας των κλιμάκων που ήδη υπάρχουν (Furnham, 2003).

Στην παρούσα έρευνα ως μέσο μέτρησης της πίστης σε ένα δίκαιο κόσμο, χρησιμοποιήθηκε μια ελληνική μετάφραση της κλίμακας μέτρησης των Rubin και Perlau, 1975 (Παπαστάμου και Προδρομίτης, 2003). Η κλίμακα αποτελείται από 20 ερωτήσεις που ταξινομούνται σε δύο ομάδες. Η μια ομάδα ερωτήσεων μετράει την πίστη του ατόμου σε ένα κόσμο δίκαιο και η άλλη ομάδα ερωτήσεων μετράει το κατά πόσο πιστεύουν ότι ο κόσμος είναι άδικος, με την έννοια ότι δεν υπάρχει πλήρως εξισορροπητική αντιστοίχιση ανάμεσα στην υλοποίηση μιας συμπεριφοράς και στις συνέπειες της, γεγονός που ισοδυναμεί με μια μειωμένη αίσθηση προσωπικού ελέγχου πάνω στα δεδομένα και τα γεγονότα που συγκροτούν την πραγματικότητα (Παπαστάμου και Προδρομίτης, 2003).

Υπάρχει μεγάλος αριθμός ερευνών που προσπαθούν να συσχετίσουν την θεωρία του δίκαιου κόσμου με διάφορα επίπεδα της κοινωνικής και προσωπικής ζωής των ατόμων. Διάφορες έρευνες, για παράδειγμα, έχουν δείξει, ότι όσο αφορά

την πολιτική τοποθέτηση των ατόμων, η «δεξιά» υιοθετεί την αντίληψη ότι ο κόσμος είναι δίκαιος, γεγονός το οποίο δεν ασπάζεται η «αριστερά» που πιστεύει ότι ζούμε σε ένα άδικο κόσμο (Dittmar και Dickinson, 1993, Παπαστάμου και Προδρομίτης, 2003) Επίσης, σε ότι αφορά το πλαίσιο της απόδοσης ευθυνών, έρευνες έχουν δείξει ότι άτομα που ασπάζονται την θεωρία του δίκαιου κόσμου θεωρούν ως υπαίτιους της κατάστασης τους άτομα με πολύ χαμηλό εισόδημα, άνεργους, (Hine, 1999, Montiel, 1999, Cozzarelli, κ.α. 2001), άτομα που έχουν πέσει θύμα βιασμού (Andre και Velasquez, 1990, Kopper, 1996, Bollmer, 1998, κ.α.), άτομα που υποφέρουν από ανίατη ασθένεια (Lambert, Burroughs και Nguyen, 1999. κ.α.)

1.3. Θεωρία των Καθολικών Αξιών.

Ενώ οι άνθρωποι είναι τόσο όμοιοι στις φυσιολογικές και ανατομικές τους διαδικασίες, οι ψυχολογικές τους διαφορές, που εκφράζονται συνήθως μέσα από την συμπεριφορά τους, «χωρίζουν» τους ανθρώπους έτσι ώστε να μπορούμε να πούμε, από αυτή την σκοπιά, ότι ο κάθε άνθρωπος είναι μοναδικός (Κόντης, 1994). Η μοναδικότητα αυτή του ανθρώπου, του ατόμου εκφράζεται μέσα από την συμπεριφορά του, η οποία είναι αποτέλεσμα των κινήτρων συμπεριφοράς του. Με τον όρο κίνητρα συμπεριφοράς, αναφερόμαστε στην εσωτερική δύναμη που οδηγεί το άτομο σε κάποια μορφή δράσης (Κάντας, 1997).

Ο A.Adler ταυτίζοντας σχεδόν τον σκοπό με το κίνητρο ενός ανθρώπου, υποστηρίζει ότι: «Όταν ένα άτομο έχει θέσει ένα σκοπό, κάποιο συγκεκριμένο στόχο στην ζωή του, τότε κάθε ενέργεια του θα στρέφεται προς τον σκοπό αυτό. Έτσι ένας στόχος τον οποίο θέλει να φτάσει ένα άτομο γίνεται κίνητρο των πράξεων του». Με άλλα λόγια, κίνητρο είναι αυτό που αναγκάζει κάποιον να κάνει κάτι. Η έρευνα των κινήτρων δεν είναι παρά η αναζήτηση του βαθύτερου «γιατί» στις πράξεις των ανθρώπων που εκδηλώνονται στην κοινωνική τους ζωή (Κυριακίδης, 2000).

Ο σκοπός, οι στόχοι, τα κίνητρα των ατόμων και κατεπέκταση των ομάδων μπορούν να προσδιοριστούν μέσω ενός συστήματος αξιών, καθολικών αξιών, στο οποίο «οι αξίες αντιπροσωπεύουν τα κριτήρια με τα οποία ο άνθρωπος επιλέγει, δικαιολογεί τις πράξεις του και αξιολογεί τόσο τους άλλους ανθρώπους όσο και τον εαυτό του καθώς επίσης και τα γεγονότα» (Γεώργας κ.α., 1992).

Σύμφωνα με τους Schwartz και Bilsky και την εργασία τους για τις Καθολικές αξίες (παρουσιάστηκε για πρώτη φορά το 1987), προσπαθώντας να προσδιορίσουμε τον όρο «αξίες» ας σκεφτούμε ότι σχεδόν όλοι οι άνθρωποι σε κάποια στιγμή της ζωής τους έχουν αναφερθεί στις αξίες τους ή στις αξίες που χαρακτηρίζουν άλλα άτομα ή ομάδες. Χρησιμοποιώντας τον όρο «αξίες» εννοούν κάτι παρόμοιο με τις

επιθυμητές αρχές οι οποίες επηρεάζουν τους τρόπους με τους οποίους τα άτομα διαλέγουν τρόπους συμπεριφοράς και αξιολογούν γεγονότα.

Το ενδιαφέρον των Schwartz και Bilsky στην έρευνα τους συγκεντρώνεται στον τρόπο με τον οποίο βλέπουμε τις ανθρώπινες αξίες σαν κριτήριο παρά σαν εναλλακτική οπτική των αξιών σαν ποιότητες που ενυπάρχουν στο αντικείμενο.

Παρά τον μεγάλο αριθμό των ορισμών σε σχέση με τις ανθρώπινες αξίες (Allport, 1961, Levy και Guttman, 1974, Maslow, 1959, Morris, 1956, Pepper, 1958, Rokeach, 1973, Scott, 1965, Smith, 1963, Williams, 1968), σύμφωνα με Schwartz και Bilsky, (1987 και 1990). υπάρχουν πέντε χαρακτηριστικά τα οποία είναι κοινά στους περισσότερους ορισμούς για τις αξίες: α) αποτελούν έννοιες ή πεποιθήσεις, β) αναφέρονται σε επιθυμητούς σκοπούς ή συμπεριφορές, γ) υπερβαίνουν συγκεκριμένες καταστάσεις, δ) καθοδηγούν το άτομο στην αξιολόγηση της συμπεριφοράς και των γεγονότων και ε) ιεραρχούνται αξιολογικά (όπως αναφέρεται σε Γεώργια, 1992)

Οι Schwartz και Bilsky, σχεδίασαν μια θεωρία με παγκόσμιες - καθολικές αξίες τις οποίες χρησιμοποιούν σαν κριτήριο το οποίο βοηθάει τα άτομα να δουν τις αξίες σαν γνωστικές αναπαραστάσεις τριών παγκοσμίων-καθολικών αναγκών της ανθρώπινης ύπαρξης στις οποίες όλα τα άτομα και οι κοινωνίες πρέπει να ανταποκριθούν: α) βιολογικές ανάγκες, β) προϋποθέσεις για συντονισμένη αλληλεπίδραση και γ) κοινωνικές απαιτήσεις για ομαδική επιβίωση και ευημερία (Schwartz και Bilsky, 1987, 1990). Οι τρεις αυτές καθολικές ανάγκες είναι η «πηγή» από την οποία προέρχονται και προσδιορίζονται σε σχέση με αυτές οι καθολικές αξίες.

Σε μεταγενέστερη έρευνα ο Schwartz τροποποίησε τον παραπάνω προσδιορισμό των καθολικών αξιών και από κριτήρια προσδιόρισε τις καθολικές αξίες σαν στόχους, που διαφέρουν στην σημαντικότητα τους και χρησιμεύουν ως κατευθυντήριες αρχές για τη ζωή των ατόμων και, γενικότερα, οποιασδήποτε κοινωνικής ύπαρξης. (Schwartz, 1994).

Κατά των προσδιορισμό των καθολικών αξιών, η κατηγοριοποίηση τους γίνεται σύμφωνα με α) το είδος των επιθυμητών σκοπών και των στόχων που εκφράζουν: στόχοι που εκφράζονται ως ουσιαστικά π.χ. τιμιότητα (terminal goals) και στόχοι που εκφράζονται ως επίθετα π.χ. τίμιος (instrumental goals) (Schwartz & Bilsky 1987). Η κατηγοριοποίηση αυτή μέσα από την ερευνητική διαδικασία και την εμπειρική ανάλυση τελικά απορρίφθηκε από τον Schwartz στην έρευνα του το 1994, καθώς αποδείχθηκε ότι όλες οι αξίες μπορούν να αποδοθούν και με τους δύο τρόπους ή αλλιώς τελικά έχουν το ίδιο νόημα χωρίς να έχει κάποια ερευνητική σημασία ο περαιτέρω διαχωρισμός τους με αυτόν τον τρόπο. β) διαχωρισμός των

αξιών σύμφωνα με τα ενδιαφέροντα που εκπροσωπούν (ατομικά-συλλογικά ενδιαφέροντα), μέσα από την έρευνα έχει προσδιορισθεί ότι κάποιες αξίες εκφράζουν ατομικιστικά ενδιαφέροντα (ισχύς, επίδοση, ηδονή, αυτοπροσδιορισμός, παρώθηση) κάποιες άλλες αξίες κολεκτιβιστικά ενδιαφέροντα (φιλανθρωπία, παράδοση, συμμόρφωση) και κάποιες αξίες τελικά, εκφράζουν και τους δύο τύπους ενδιαφερόντων (παγκοσμιότητα και ασφάλεια). και γ) αξίες που προσδιορίζονται σύμφωνα με το περιεχόμενο, το είδος των κινήτρων που εκφράζουν (motivational domain), η κάθε αξία προέρχεται από κάποιο ανάλογο κίνητρο, έχουμε δηλαδή για κάθε καθολική αξία το αντίστοιχό της κίνητρο που εκφράζει, σε αυτούς τους τύπους αξιών (δέκα τύποι καθολικών αξιών) που απορρέουν από τα αντίστοιχα τους κίνητρα, στηρίζεται όλη η ερευνητική διαδικασία και ανάλυση των δεδομένων. Αυτό που μετράται δηλαδή στην έρευνα για τις καθολικές αξίες είναι, καταρχήν, ο βαθμός προτίμησης των ατόμων στους δέκα αυτούς τύπους αξιών.

Κάνοντας μια σύντομη ιστορική αναδρομή στο θέμα των καθολικών αξιών έχουμε τα ακόλουθα: η πρώτη εργασία πάνω στις καθολικές αξίες έγινε από τους Schwartz και Bilsky το 1987 με έρευνα σε δύο χώρες και κατέληξε στην ύπαρξη οχτώ καθολικών αξιών. Στην επόμενη έρευνα τους το 1990 και σε πέντε χώρες, οι ερευνητές κατέληξαν περίπου στα ίδια αποτελέσματα. Στην επόμενη έρευνα σε είκοσι χώρες ο Schwartz κατέληξε στην ύπαρξη έντεκα καθολικών αξιών και τέλος ο Schwartz στην έρευνα του το 1994 σε σαραντατέσσερις χώρες κατέληξε στην ύπαρξη δέκα καθολικών αξιών.

Οι δέκα καθολικές αξίες οι οποίες προέρχονται από τις τρεις καθολικές ανάγκες που προαναφέραμε, (βιολογικές ανάγκες, προϋποθέσεις για συντονισμένη αλληλεπίδραση και κοινωνικές απαιτήσεις για ομαδική επιβίωση και ευημερία) και που έχουν αποτελέσει την βάση για έναν μεγάλο αριθμό ερευνών σε όλο τον κόσμο είναι οι ακόλουθες (Schwartz 1994):

1. Δύναμη (Power). Αξία που ο στόχος της είναι η επίτευξη κοινωνικής θέσης και απόκτηση γοήτρου, κυριαρχία πάνω στους ανθρώπους και στους ανθρώπινους πόρους (εξουσία, κοινωνική δύναμη, ευημερία)

2. Επίδοση (Achievement). Αξία που ο στόχος της είναι η προσωπική επιτυχία η οποία εκδηλώνεται με την ικανότητα του ατόμου να ανταποκριθεί σε κοινωνικά κριτήρια που εξασφαλίζουν κοινωνική αναγνώριση.

3. Ηδονή (Hedonism). Αξία που ο στόχος της είναι ικανοποίηση της ανάγκης του οργανισμού για ευχαρίστηση.

4. Παρώθηση (Stimulation). Αξία που αντιπροσωπεύει τις ανάγκες του οργανισμού για ποικίλες αλλαγές στη ζωή, διέγερση, διαφορετικότητα έτσι ώστε να διατηρείται ένα σταθερό επίπεδο ενεργητικότητας.

5. Αυτοπροσδιορισμός (Self-Direction). Αξία που στόχος της είναι η ανεξάρτητη σκέψη και πράξη και επιλογή, η δημιουργικότητα, η εξερεύνηση.

6. Παγκοσμιότητα (Universalism). Αξία ο που στόχος της είναι η κατανόηση, η εκτίμηση, η ανεκτικότητα και η προστασία της ευημερίας όλων των ανθρώπων και της φύσης.

7. Φιλανθρωπία (Benevolence). Αξία που ορίζεται ως το ενδιαφέρον και η πρόνοια του ατόμου για τον κύκλο των στενών φίλων, συνεργατών και δικών του ανθρώπων με τους οποίους βρίσκεται σε συχνή αλληλεπίδραση.

8. Παράδοση (Tradition). Αξία ο που στόχος της είναι ο σεβασμός, δέσμευση, αφοσίωση και αποδοχή των εθίμων και των αξιών του πολιτισμού ή του θρησκειύματος της κοινωνίας στην οποία ζει το άτομο.

9. Συμμόρφωση (Conformity). Αξία που ορίζεται ως η αναστολή των πράξεων, τάσεων και παρωθήσεων οι οποίες ενδέχεται να ενοχλήσουν ή να ζημιώσουν τους άλλους και επίσης να παραβούν κοινωνικές αξίες ή κανόνες.

10. Ασφάλεια (Security). Αξία που ορίζεται από την ανάγκη του ατόμου για ασφάλεια, αρμονία και σταθερότητα της κοινωνίας, των διαπροσωπικών σχέσεων και του εαυτού του.

Αυτές οι δέκα αξίες έχουν αποτελέσει την βάση για μια μεγάλη σειρά ερευνών, διεθνώς, σε ατομικό αλλά και σε κοινωνικό επίπεδο που τα αποτελέσματα, πάνω στις απαντήσεις των ατόμων στο ερωτηματολόγιο για τις αξίες, προσπαθούν να ερμηνευτούν από τους ερευνητές εξάγοντας τα ανάλογα συμπεράσματα.

Στην παρούσα έρευνα η προσπάθεια μας είναι να μετρήσουμε και να ερμηνεύσουμε την όποια σχέση υπάρχει ανάμεσα στις προτιμήσεις των ατόμων για τις καθολικές αξίες σε σχέση με την γνώμη τους για τη θεωρία του Δίκαιου Κόσμου και πως αυτές οι προτιμήσεις σχετίζονται με τη διάσταση της ατομικότητας – συλλογικότητας.

Οι υποθέσεις που ελέγχθηκαν είναι οι εξής:

1. Ο Ατομικισμός περιμένουμε ότι θα έχει θετική συνάφεια με τον Δίκαιο Κόσμο. Η υπόθεση μας αυτή εξάγεται από τον συλλογισμό ότι ένα από τα χαρακτηριστικά που απεικονίζουν το ουσιώδες νόημα του Ατομικισμού (Παπαστάμου, Προδρομίτης, 2003) είναι η εσωτερικότητα (Dubois και Beauvois, 2004) χαρακτηριστικό που προσδιορίζει και την πίστη του ατόμου στη θεωρία του Δίκαιου Κόσμου, γεγονός που μας επιτρέπει να υποθέσουμε και ότι ο Ατομικισμός θα έχει θετική συνάφεια με τον Δίκαιο Κόσμο. Ως συνέπεια του παραπάνω συλλογισμού υποθέτουμε, επίσης, ότι θα υπάρχει και αρνητική συνάφεια του Δίκαιου Κόσμου με τον Ολισμό, καθώς τα άτομα που δεν υποστηρίζουν τη θεωρία του Δίκαιου Κόσμου φαίνεται και είναι λογικό να είναι Ολιστές καθώς ένα από τα χαρακτηριστικά του Ολισμού είναι το αντίθετο της Εσωτερικότητας. (Dubois και Beauvois, 2004)

2. Ο Ατομικισμός θα έχει θετική συνάφεια με τις αξίες: Αυτοπροσδιορισμός, Παρώθηση και Ηδονή ενώ ανάλογα ο ολισμός θα έχει θετική συνάφεια με τις αξίες: Παράδοση, Συμμόρφωση και Ασφάλεια, σύμφωνα με προηγούμενες έρευνες. (Swartz, 1992, Γεώργας κ.α. 1992)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

Μέθοδος

2. 1. Δείγμα.

Στην έρευνα συμμετείχαν 200 άτομα, τα οποία συμπλήρωσαν επιτυχώς τα ερωτηματολόγια που τους χορηγήθηκαν (σε σύνολο περίπου 300 ερωτηματολογίων που δοθηκαν)

Ο διαχωρισμός τους σε σχέση με το φύλλο είναι: 87 άντρες (43,5 %) και 113 γυναίκες (56,5 %).

Ο τόπος διαμονής των ερωτώμενων είναι η Αθήνα (147 άτομα, 73,5%) και η επαρχία (53 άτομα σύνολο από Ιωάννινα, Πάτρα, Σύρο, 26,5 %).

Η ηλικία των ερωτηθέντων κυμαίνεται από 20 έως 50 ($M=33,09$, $SD=7,01$) και τους ταξινομήσαμε σε τρεις ηλικιακές κατηγορίες: 20-30 ετών (39 %), 31-40 ετών (44,5 %), και 41-50 ετών (16,5 %).

Σε ότι αφορά την **επαγγελματική ταυτότητα** του δείγματος, 125 άτομα (62,5 %) ασκούν επαγγέλματα όπως ιδιωτικός υπάλληλος, δημόσιος υπάλληλος, ελεύθερος επαγγελματίας, ενώ 75 άτομα (37,5 %) ασκούν επαγγέλματα καλλιτεχνικής φύσεως, όπως μουσικός, ηθοποιός, χορευτής, ζωγράφος. Θα πρέπει να αναφέρουμε ότι στο δείγμα των μουσικών – καλλιτεχνών παρουσιαζόταν πολύ μεγάλη καθυστέρηση παράδοσης των συμπληρωμένων ερωτηματολογίων και γενικά μεγάλη δυσκολία συλλογής τους. Από τα 150 ερωτηματολόγια που δοθήκανε σε μουσικούς - καλλιτέχνες τελικά επιστράφηκαν συμπληρωμένα τα 75.

Το **μορφωτικό επίπεδο** του δείγματος κατατάσσεται σε τέσσερις κατηγορίες. Τα περισσότερα άτομα του δείγματος ήταν ανώτερης ή ανώτατης μόρφωσης, ΤΕΙ / ΑΕΙ, 151 άτομα (75,5 %) και ακολουθούν : Λύκειο, 28 άτομα (14 %), Άλλο, 17 άτομα (8,5 %) - σε αυτή την κατηγορία οι αναφορές που έχουν σημειωθεί αφορούν συνήθως καλλιτεχνική εκπαίδευση, όπως κάτοχος διπλώματος Ωδείου, σχολής Θεάτρου, σχολής Χορού και Γυμνάσιο, 4 άτομα,(2 %)..

2.2. Μετρήσεις

Το ερωτηματολόγιο περιλαμβάνει, συνολικά, 93 ερωτήσεις. Οι τρεις θεματικές που χρησιμοποιήθηκαν, με την σειρά που αναφέρονται στο ερωτηματολόγιο ήταν: Α. Ατομικισμός, (16 items), Β. Δοξασία του Δίκαιου Κόσμου, (20 items), και Γ. Θεωρία Καθολικών Αξιών, (57 items). Η αρίθμηση των ερωτήσεων ήταν ξεχωριστή για κάθε θεματική ενότητα.

Ως μέτρηση Ατομισμού-Ολισμού χρησιμοποιήθηκε η κλίμακα των Παπαστάμου και Προδρομίτη (2003) (βλ. Παράρτημα 1)

Για τη μέτρηση της δοξασίας του δίκαιου κόσμου χρησιμοποιήθηκε η κλίμακα των Rubin και Perlau (1975), σε ελληνική μετάφραση (Παπαστάμου & Προδρομίτης, 2003· βλ. Παράρτημα 1). Η κλίμακα αυτή περιέχει δύο υποκλίμακες, μία για την πίστη στο «Δίκαιο κόσμο» και μία για την πίστη στον «Άδικο κόσμο». Για την υποκλίμακα του Δίκαιου Κόσμου, ο δείκτης εσωτερικής συνέπειας ήταν ικανοποιητικός (Cronbach $\alpha = 0,73$). Αντίθετα, για την υποκλίμακα του Άδικου Κόσμου ο δείκτης εσωτερικής συνέπειας δεν ήταν ικανοποιητικός (Cronbach $\alpha=0,55$) και έτσι η υποκλίμακα αυτή δεν υποβλήθηκε σε περαιτέρω ανάλυση.

Τέλος, ως μέτρηση καθολικών αξιών χρησιμοποιήθηκε η εκδοχή SVS 57 του Schwartz (1992), στην οποία 57 διαφορετικές αξίες βαθμολογούνται από τους συμμετέχοντες ως προς τη σπουδαιότητά τους με τη βοήθεια 9βάθμιων κλιμάκων (βλ. Παράρτημα 1).

2.3. Διαδικασία.

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε κυρίως στην περιοχή της Αθήνας. Τα άτομα που συμμετείχαν στην έρευνα, εθελοντικά, έπρεπε να απαντήσουν σε ένα ερωτηματολόγιο γνώμης, εκφράζοντας την προσωπική τους άποψη. Ο τρόπος συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου αναφέρεται πριν από κάθε ομάδα ερωτήσεων και κατά την διάρκεια της παράδοσης του ερωτηματολογίου στα άτομα δινόταν από τον ερευνητή κάποιες διευκρινήσεις όταν και όπου χρειαζόταν. Η συμπλήρωση του ερωτηματολογίου γινόταν από τα άτομα σε δικό τους χώρο και χρόνο αφού τους είχαν δοθεί, κατά την στιγμή της παραλαβής του ερωτηματολογίου, οι ανάλογες διευκρινήσεις. Η διάρκεια συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου, σύμφωνα με τα άτομα που το συμπλήρωσαν, συνήθως δεν ξεπερνούσε τα 30 λεπτά και η παραλαβή του γινόταν συνήθως δέκα ημέρες περίπου μετά από την παράδοση του.

Οι απαντήσεις στο ερωτηματολόγιο δόθηκαν σε έντυπη μορφή (155 άτομα - 77,5%) και μέσο ηλεκτρονικού ταχυδρομείου - e mail, για λόγους αποστάσεως και διευκόλυνσης του ερευνητή (45 άτομα, 22,5 %).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

3.1. Ατομικισμός – Ολισμός.

Για την ανάλυση του ερωτηματολογίου για τον ατομικισμό χρησιμοποιήθηκε παραγοντική ανάλυση και ποιο συγκεκριμένα η μέθοδος σε Κύριες Συνιστώσες (principal Components). Τα αποτελέσματα είναι τα ακόλουθα:

Αρχικά ο δείκτης Kaiser – Meyer- Olkin, που αφορά την καταλληλότητα του δείγματός μας, είναι 0,616, το δείγμα μας δηλαδή φαίνεται να είναι κατάλληλο για την ανάλυση παραγόντων αφού ο δείκτης ΚΜΟ ξεπερνά το 0,50. Επιπλέον το Bartlett's Test of Sphericity είναι στατιστικά σημαντικό.

Η ανάλυση παρήγαγε έξι συνιστώσες και το συνολικό ποσοστό της διασποράς που εξηγείται από τις έξι αυτές συνιστώσες είναι: 58,84%.

Βάση του διαγράμματος ιδιοτιμών (scree plot) αποφασίσαμε για την χρησιμοποίηση πέντε τελικά παραγόντων, που εξηγούν το 52,49% της διασποράς.

Στον πίνακα 1, στη συνέχεια, παρουσιάζεται ο πίνακας δομής των κύριων συνιστωσών. Για λόγους ευκρίνειας του πίνακα παραλείπονται οι τιμές κάτω του 0.40.

Πίνακας 1. Παραγοντική ανάλυση (περιστροφή τύπου Varimax)

Παράγοντες:	1ος	2 ^{ος}	3ος	4ος	5ος
% διακύμανσης:	12,45	24,30	34,56	43,70	52,49
Ερ.16.Η συλλογική προσπάθεια για τη διασφάλιση θεμελιωδών δικαιωμάτων οδηγεί στην κοινωνική ισότητα	,748				
Ερ.11.Η μαζική επαγρύπνηση για την προστασία της ισονομίας περιορίζει την κοινωνική ανισότητα	,738				
Ερ.13.Η συνεχής ατομική επιδίωξη του δικαιώματος στην ισότητα συμβάλλει στην ομαλή ένταξη του ατόμου στην κοινωνία	,522				,467
Ερ.8.Η διαφύλαξη της μοναδικότητας του ατόμου διασφαλίζει την προσωπική του ανεξαρτησία, καθώς και την ελευθερία της σκέψης του και της δράσης του	,498				
Ερ.10.Η ατομική δράση και πρωτοβουλία διασφαλίζει τα ατομικά δικαιώματα από την κρατική αυθαιρεσία	,455				
Ερ.15.Η δημόσια ασφάλεια προάγεται μέσα από τη θέσπιση κατάλληλου νομικού πλαισίου που μειώνει την ατομική αυθαιρεσία και υπηρετεί το γενικό καλό		,672			
Ερ.9.Στο όνομα της διασφάλισης των ατομικών δικαιωμάτων, ορισμένες φορές η ατομική δράση και η ατομική πρωτοβουλία υπονομεύουν την έννομη τάξη και τη δημόσια ασφάλεια		,576			
Ερ.7.Αν κάθε άτομο περιορίζει τις πρωτοβουλίες του σε προσωπικό επίπεδο τότε η συλλογική δράση με στόχο την		,552			

κοινωνική πρόοδο αποδυναμώνεται					
Ερ.5.Η εύρυθμη λειτουργία του κοινωνικού συνόλου επιβάλλει την ύπαρξη καταμερισμού εργασίας μεταξύ των ατόμων		,518			
Ερ.3.Στη σύγχρονη εποχή η απαιτούμενη εξειδίκευση στον τομέα της εργασίας συμβάλλει στην ανάπτυξη των ατομικών δεξιοτήτων και στην επίτευξη προσωπικών στόχων		,505	-,459		,446
Ερ.14Η κοινωνία μέσω του κατακερματισμού και της εξειδίκευσης της εργασίας καλλιεργεί τη ρουτίνα και εμποδίζει τη δημιουργικότητα των ατόμων			,746		
Ερ.6.Κάθε άτομο που δέχεται τις πιέσεις της κοινωνικής ομάδας στην οποία ανήκει για ομοιομορφία κινδυνεύει να χάσει τη μοναδικότητά του			,636		
Ερ.2.Η επιδίωξη της κοινωνικής ομοιομορφίας μεταξύ των μελών μιας ομάδας οδηγεί στην αποπροσωποποίηση			,551	,435	
Ερ.1. Η προσήλωση κάθε ατόμου στην ιδιαιτερότητά του, του επιτρέπει να προστατευτεί από την επιρροή, που επιχειρεί να ασκήσει πάνω του η κοινωνία				,784	
Ερ.4.Το κάθε άτομο είναι μοναδικό και ιδιαίτερο: οι ατομικές συμπεριφορές και οι σχέσεις που συγκροτούν ελεύθερα τα άτομα μεταξύ τους είναι αυτές που τα απαλλάσσουν από τον κοινωνικό έλεγχο				,662	
Ερ.12.Το κάθε άτομο μπορεί να συγκροτήσει σωστά την κοινωνιοψυχολογική του ταυτότητα, μόνο εάν διαφοροποιηθεί από την ομάδα μέσα στην οποία εντάσσεται.					,739

Ο πρώτος παράγοντας (12,446% διακύμανσης) ονομάστηκε: « Ενεργός ιδιότητα του Πολίτη». Οι προτάσεις – ερωτήσεις που μετρούν αυτόν τον παράγοντα είναι: «Η διαφύλαξη της μοναδικότητας του ατόμου διασφαλίζει την προσωπική του ανεξαρτησία, καθώς και την ελευθερία της σκέψης του και της δράσης του» (Ερ.8.), «Η ατομική δράση και πρωτοβουλία διασφαλίζει τα ατομικά δικαιώματα από την κρατική αυθαιρεσία» (Ερ.10.), «Η μαζική επαγρύπνηση για την προστασία της ισονομίας περιορίζει την κοινωνική ανισότητα» (Ερ.11.), «Η συνεχής ατομική επιδίωξη του δικαιώματος στην ισότητα συμβάλλει στην ομαλή ένταξη του ατόμου στην κοινωνία» (Ερ.13.), «Η συλλογική προσπάθεια για τη διασφάλιση θεμελιωδών δικαιωμάτων οδηγεί στην κοινωνική ισότητα» (Ερ.16.).

Ο δεύτερος παράγοντας (24,303 % διακύμανσης) ονομάστηκε: « Κοινωνιοκεντρικός Λειτουργισμός». Οι προτάσεις – ερωτήσεις που μετρούν αυτόν τον παράγοντα είναι: Ερ.3.Στη σύγχρονη εποχή η απαιτούμενη εξειδίκευση στον τομέα της εργασίας συμβάλλει στην ανάπτυξη των ατομικών δεξιοτήτων και στην επίτευξη προσωπικών στόχων, Ερ.5.Η εύρυθμη λειτουργία του κοινωνικού συνόλου επιβάλλει την ύπαρξη καταμερισμού εργασίας μεταξύ των ατόμων, Ερ.7.Αν κάθε άτομο περιορίζει τις πρωτοβουλίες του σε προσωπικό επίπεδο τότε η συλλογική δράση με

στόχο την κοινωνική πρόοδο αποδυναμώνεται, Ερ.9. Στο όνομα της διασφάλισης των ατομικών δικαιωμάτων, ορισμένες φορές η ατομική δράση και η ατομική πρωτοβουλία υπονομεύουν την έννομη τάξη και τη δημόσια ασφάλεια, Ερ.15. Η δημόσια ασφάλεια προάγεται μέσα από τη θέσπιση κατάλληλου νομικού πλαισίου που μειώνει την ατομική αυθαιρεσία και υπηρετεί το γενικό καλό.

Ο τρίτος παράγοντας (34,565 % διακύμανσης) ονομάστηκε: « **Ατομοκεντρικός Αντιολισμός**». Οι προτάσεις – ερωτήσεις που μετρούν αυτόν τον παράγοντα είναι: Ερ.2. Η επιδίωξη της κοινωνικής ομοιομορφίας μεταξύ των μελών μιας ομάδας οδηγεί στην αποπροσωποποίηση, Ερ.6. Κάθε άτομο που δέχεται τις πιέσεις της κοινωνικής ομάδας στην οποία ανήκει για ομοιομορφία κινδυνεύει να χάσει τη μοναδικότητά του, Ερ.14. Η κοινωνία μέσω του κατακερματισμού και της εξειδίκευσης της εργασίας καλλιεργεί τη ρουτίνα και εμποδίζει τη δημιουργικότητα των ατόμων.

Ο τέταρτος παράγοντας (43,702 % διακύμανσης) ονομάστηκε: «**Ατομοκεντρισμός**». Οι προτάσεις – ερωτήσεις που μετρούν αυτόν τον παράγοντα είναι: Ερ.1. Η προσήλωση κάθε ατόμου στην ιδιαιτερότητά του, του επιτρέπει να προστατευτεί από την επιρροή, που επιχειρεί να ασκήσει πάνω του η κοινωνία, Ερ.4. Το κάθε άτομο είναι μοναδικό και ιδιαίτερο: οι ατομικές συμπεριφορές και οι σχέσεις που συγκροτούν ελεύθερα τα άτομα μεταξύ τους είναι αυτές που τα απαλλάσσουν από τον κοινωνικό έλεγχο.

Ο πέμπτος παράγοντας (52,489 % διακύμανσης) ονομάστηκε: «**Κοινωνιοψυχολογική ταυτότητα**». Η πρόταση – ερώτηση που μετρά αυτόν τον παράγοντα είναι: Ερ.12. Το κάθε άτομο μπορεί να συγκροτήσει σωστά την κοινωνιοψυχολογική του ταυτότητα, μόνο εάν διαφοροποιηθεί από την ομάδα μέσα στην οποία εντάσσεται.

Η δομή αυτή των παραγόντων είναι παρόμοια με αυτήν στην έρευνα των Παπαστάμου και Προδρομίτη (2003), όπου οι ερευνητές κατέληξαν επίσης σε πέντε παράγοντες τους οποίους ονόμασαν: 1. Κοινωνιοκεντρικός λειτουργισμός, 2. Ατομοκεντρικός Αντιολισμός, 3. υπονομευτικές ιδιότητες ατομικισμού, 4. Συλλογικό κόστος ατομικισμού και 5. Θετικές επιπτώσεις ολισμού στο άτομο. Ο παράγοντας «Κοινωνιοκεντρικός λειτουργισμός», έχει τρεις κοινές ερωτήσεις και στις δύο έρευνες: «Η εύρυθμη λειτουργία του κοινωνικού συνόλου επιβάλλει την ύπαρξη καταμερισμού εργασίας μεταξύ των ατόμων», «Αν κάθε άτομο περιορίζει τις πρωτοβουλίες του σε προσωπικό επίπεδο τότε η συλλογική δράση με στόχο την κοινωνική πρόοδο

αποδυναμώνεται» και «Η δημόσια ασφάλεια προάγεται μέσα από τη θέσπιση κατάλληλου νομικού πλαισίου που μειώνει την ατομική αυθαιρεσία και υπηρετεί το γενικό καλό». Ο παράγοντας «Ατομοκεντρικός Αντιολισμός» έχει επίσης δυο ερωτήσεις κοινές και στις δύο δομές. Οι ερωτήσεις αυτές είναι: «Η επιδίωξη της κοινωνικής ομοιομορφίας μεταξύ των μελών μιας ομάδας οδηγεί στην αποπροσωποποίηση» και «Κάθε άτομο που δέχεται τις πιέσεις της κοινωνικής ομάδας στην οποία ανήκει για ομοιομορφία κινδυνεύει να χάσει τη μοναδικότητά του»

3.2. Ατομικισμός και Θεωρία του δίκαιου κόσμου

Στη συνέχεια, ελέγχθηκε η συσχέτιση των παραπάνω παραγόντων με τη δοξασία του δίκαιου κόσμου. Όπως φαίνεται στον πίνακα 2, η δοξασία του δίκαιου κόσμου παρουσιάζει δύο στατιστικά σημαντικές συσχετίσεις: Παρουσιάζει θετική συνάφεια με τον «Κοινωνιοκεντρικό Λειτουργισμό» ($r=0,367$) και αρνητική συνάφεια με τον «Ατομοκεντρικό Αντιολισμό» ($r=-0,204$).

Πίνακας 2. Συνάφειες Ατομικισμού-Ολισμού και Δίκαιου κόσμου.

		Ενεργό ιδιότητα του πολίτη	Κοινωνιοκεντρικός Λειτουργισμός	Ατομοκεντρικός Αντιολισμός	Ατομοκεντρικός	Κοινωνιοψυχολογική ταυτότητα
Δίκαιος κόσμος	r	,105	,367	-,204	,096	,045
	p	,138	,000	,004	,178	,522

3.3. Ατομικισμός και Θεωρία Καθολικών Αξιών.

Όπως έχουμε προαναφέρει οι 57 ερωτήσεις – αξίες του ερωτηματολογίου των καθολικών αξιών, ομαδοποιούνται σε 10 τελικά αξίες που αντιπροσωπεύουν το σύνολο των αξιών και έχουν ονομασθεί: «Καθολικές Αξίες». Εδώ αναφέρουμε τα αποτελέσματα της συσχέτισης των δέκα αυτών αξιών με τους πέντε παράγοντες του ατομικισμού-ολισμού όπως αυτοί έχουν ορισθεί μετά την παραγοντική ανάλυση. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στον ακόλουθο πίνακα:

Πίνακας 3. Συνάψεις Ατομικισμού-Ολισμού και Καθολικών Αξιών.

		Ενεργό ιδιότητα του πολίτη	Κοινωνιο-κεντρικός Λειτουργισμός	Ατομοκεντρικός Αντιολισμός	Ατομο-κεντρισμός	Κοινωνιο-ψυχο-λογική ταυτότητα
Συμμόρφωση	r	-,013	,165	-,244	-,215	,036
	p	,852	,019	,001	,002	,617
Παράδοση	r	-,094	,180	-,167	-,175	,087
	p	,189	,011	,019	,013	,221
Φιλανθρωπία	r	,009	,189	-,036	-,117	,119
	p	,903	,007	,615	,100	,094
Παγκοσμιότητα	r	,123	-,069	,054	-,076	,131
	p	,083	,335	,451	,288	,064
Αυτοπροσδ/σμος	r	,004	-,030	-,001	,021	,230
	p	,959	,668	,984	,773	,001
Παρώθηση	r	-,022	-,087	,031	,043	,035
	p	,762	,222	,666	,546	,621
Ηδονισμός	r	-,078	-,017	-,008	,030	,147
	p	,273	,809	,907	,671	,038
Επίδοση	r	-,019	,209	-,085	,037	,038
	p	,787	,003	,229	,606	,595
Δύναμη	r	-,161	,103	-,121	-,101	,053
	p	,023	,148	,087	,156	,459
Ασφάλεια	r	,085	,318	-,237	-,132	,084
	p	,231	,000	,001	,062	,237

Όπως φαίνεται στον πίνακα 3, η κλίμακα της αξίας της «**Συμμόρφωσης**» παρουσιάζει μια χαμηλή αλλά στατιστικά σημαντική θετική συσχέτιση με τον παράγοντα «Κοινωνιοκεντρικός Λειτουργισμός» ($r=0,165$, $p < 0,05$). Επίσης παρουσιάζει αρνητική συσχέτιση με τους παράγοντες «Ατομοκεντρικός Αντιολισμός» ($r=-,244$, $p < 0,01$) και «Ατομοκεντρισμός» ($r=-,215$, $p < 0,01$). Η κλίμακα της αξίας της «**Παράδοσης**», επίσης, παρουσιάζει στατιστικά σημαντική θετική συσχέτιση με τον παράγοντα «Κοινωνιοκεντρικός Λειτουργισμός», ($r=0,180$, $p < 0,05$) και αρνητική συσχέτιση με τον «Ατομοκεντρικό Αντιολισμό» ($r=-,167$, $p < 0,05$) και τον «Ατομοκεντρισμό» ($r=-,175$, $p < 0,05$). Παρόμοια είναι η εικόνα για την κλίμακα της αξίας της «**Ασφάλειας**», η οποία παρουσιάζει μία, σχετικά υψηλότερη από τις προηγούμενες, θετική συσχέτιση με τον «Κοινωνιοκεντρικό Λειτουργισμό» ($r=0,318$, $p < 0,001$) και αρνητική συσχέτιση με τον «Ατομοκεντρικό Αντιολισμό» ($r=-0,237$, $p < 0,01$). Όπως βλέπουμε στον πίνακα 3, θετική συσχέτιση με τον «Κοινωνιοκεντρικό Λειτουργισμό» παρουσιάζει και η κλίμακα της αξίας της «**Φιλανθρωπίας**» ($r=0,189$, $p < 0,01$).

Από την άλλη πλευρά, η κλίμακα της αξίας «**Αυτοπροσδιορισμός**» παρουσιάζει στατιστικά σημαντική θετική συσχέτιση με τον παράγοντα «Κοινωνιοψυχολογική ταυτότητα» ($r=0,230$, $p < 0,01$). Με τον ίδιο παράγοντα, θετική συσχέτιση παρουσιάζει και η κλίμακα της αξίας της «**Επίδοσης**» ($r=0,209$, $p < 0,01$).

Τέλος, διαπιστώνουμε μία χαμηλή αλλά στατιστικά σημαντική συσχέτιση της κλίμακας της αξίας της «**Δύναμης**» με τον παράγοντα «Ενεργός ιδιότητα του πολίτη» ($r=-,161$, $p < 0,05$).

Οι αξίες «**Παγκοσμιότητα**» και «**Παρώθηση**» δεν παρουσίασαν καμία στατιστικά σημαντική συσχέτιση με κανέναν από τους πέντε παράγοντες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Στόχος της έρευνας μας ήταν να διαπιστωθεί και να διερευνηθεί η σχέση που υπάρχει ανάμεσα στις θεωρίες της Ατομικότητας-Συλλογικότητας, του Δίκαιου Κόσμου και των Καθολικών Αξιών, καθώς επίσης και ο έλεγχος των υποθέσεων που θέσαμε.

Η *πρώτη υπόθεση* της έρευνας μας, ότι ο ατομικισμός θα έχει θετική συνάφεια με τον Δίκαιο Κόσμο και ότι θα υπάρχει αρνητική συνάφεια του Δίκαιου Κόσμου με τον Ολισμό σύμφωνα με την ανάλυση των αποτελεσμάτων μας, *δεν επαληθεύεται*.

Η συνάφεια ανάμεσα στην υποκλίμακα του Δίκαιου κόσμου (καθώς η υποκλίμακα του άδικου κόσμου δε χρησιμοποιήθηκε στην ανάλυση λόγω μη ικανοποιητικής αξιοπιστίας) και των πέντε παραγόντων του ατομικισμού-ολισμού, που προέκυψαν από την ανάλυση, έδειξε ότι υπάρχει αρνητική συσχέτιση με τον τρίτο παράγοντα που είναι ο «Ατομοκεντρικός Αντιολισμός», παράγοντας που εκφράζει τον ατομικισμό. Η ανάλυση επίσης έδειξε ότι ο Δίκαιος κόσμος έχει θετική συνάφεια με τον δεύτερο παράγοντα που είναι ο «Κοινωνιοκεντρικός Λειτουργισμός», παράγοντας που εκφράζει τον ολισμό.

Έχουμε δηλαδή τα αντίθετα αποτελέσματα από αυτά που περιμέναμε. Μπορούμε να συμπεράνουμε ότι το χαρακτηριστικό της εσωτερικότητας μπορεί μεν να προσδιορίζει την ουσία του ατομικισμού, αλλά δεν συνεπάγεται ταυτόχρονα και πίστη στον Δίκαιο κόσμο. Ανάλογα, το χαρακτηριστικό της εσωτερικότητας μπορεί μεν να προσδιορίζει την πίστη ενός ατόμου στον Δίκαιο κόσμο, αλλά δεν συνεπάγεται ταυτόχρονα ότι αυτό το άτομο είναι ατομικιστής.

Γεγονός το οποίο είναι σχετικά παράδοξο, καθώς η *εσωτερικότητα*, που είναι η τάση των ατόμων να υπερτονίζουν τη σημασία αυτού που ενεργεί και οι ερμηνείες τους βασίζονται σε αιτιώδεις σχέσεις ανάμεσα στο τι κάνει αυτός ή αυτή (Dubois, 2004) έχει άμεση σχέση με την θεωρία του Δίκαιου κόσμου που η ουσία της είναι ότι τα άτομα πιστεύουν ότι θα πάρουν αυτό που τους αξίζει. Η θεωρία του Δίκαιου

κόσμου συμφωνεί δηλαδή με την εσωτερικότητα, που με άλλα λόγια υποστηρίζει, ότι υπάρχει άμεση σχέση με αυτό που κάνεις και με αυτό που σου συμβαίνει.

Μια ερμηνεία είναι, ίσως, ότι οι ατομικιστές πιστεύουν στην ουσία της θεωρίας του Δίκαιου κόσμου αλλά δε το πιστεύουν για τους εαυτούς τους, ότι τους αφορά. Πιστεύουν στην θεωρία δηλαδή, άλλα ότι ισχύει για τον υπόλοιπο κόσμο και όχι για αυτούς. Τα άτομα, δηλαδή που μέσα από την ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας, φαίνονται ατομικιστές δεν πιστεύουν πραγματικά ή δεν είναι σίγουροι για την ορθότητα της θεωρίας του δίκαιου κόσμου.

Σε ότι αφορά το δεύτερο σκέλος της υπόθεσης μας που δεν επαληθεύτηκε, ότι θα υπάρχει και αρνητική συνάφεια του Δίκαιου Κόσμου με τον Ολισμό, μια ερμηνεία που μπορούμε να διατυπώσουμε είναι ότι ίσως οι ολιστές να μην δεν πιστεύουν στην θεωρία του δίκαιου κόσμου, που φαίνεται λογικό με βάση την θεωρία, αλλά τον αποδέχονται δίνοντας μας έτσι αυτά τα αποτελέσματα που φαίνεται ότι ο ολισμός έχει θετική συνάφεια με τον δίκαιο κόσμο. Οι ολιστές που δεν προσδιορίζονται από το χαρακτηριστικό της εσωτερικότητας δεν αναγνωρίζουν τον δίκαιο κόσμο αλλά πιστεύουν κατά βάση σε αυτόν, πιστεύουν ότι υπάρχει, Για παράδειγμα, ένα άτομο με ολιστική κατεύθυνση, δεν πιστεύει ότι ένας φτωχός άνθρωπος είναι υπεύθυνος για την φτώχεια του αλλά είναι ένα γεγονός που μπορεί και να ισχύει. Με αυτή την λογική ίσως να μπορούμε να ερμηνεύσουμε τα αποτελέσματα της έρευνας βγάζοντας τα παραπάνω συμπεράσματα.

Σχετικά με την *δεύτερη υπόθεση* της έρευνας μας, σε ότι αφορά το πρώτο σκέλος, ο ατομικισμός έχει θετική συνάφεια με τις αξίες «Αυτοπροσδιορισμός» και «Ηδονή» ενώ η αξία «παρώθηση» δεν παρουσίασε καμία ιδιαίτερη συνάφεια με οποιονδήποτε παράγοντα.

Ποιο συγκεκριμένα, η αξία «Αυτοπροσδιορισμός» παρουσίασε θετική συνάφεια με τον πέμπτο παράγοντα «Κοινωνιοψυχολογική ταυτότητα». Παράγοντας που εκφράζει τον ατομικισμό. Με τον ίδιο παράγοντα παρουσίασε επίσης θετική συνάφεια η αξία «Ηδονή» γεγονός το οποίο συμφωνεί με την θεωρία των καθολικών αξιών που οι παραπάνω αξίες εκπροσωπούν ατομικά ενδιαφέροντα. Η υπόθεση μας δηλαδή *επαληθεύτηκε* στο μεγαλύτερο μέρος της.

Σε ότι αφορά το δεύτερο σκέλος της δεύτερης υπόθεσης μας, ο ολισμός έχει θετική συνάφεια με τις αξίες: «Παράδοση», «Συμμόρφωση» και «Ασφάλεια». Ποιο συγκεκριμένα και οι τρεις παραπάνω αξίες, έχουν θετική συνάφεια με τον δεύτερο παράγοντα « Κοινωνιοκεντρικός Λειτουργισμός» που εκφράζει ολιστική διάθεση, η υπόθεση μας δηλαδή, επαληθεύτηκε πλήρως.

Θα είναι χρήσιμο να αναφέρουμε και κάποιες άλλες συνάφειες που προέκυψαν από την ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας.

Ο τρίτος παράγοντας, « Ατομοκεντρικός Αντιολισμός» και ο Τέταρτος παράγοντας «Ατομοκεντρισμός» παρουσίασαν αρνητική συνάφεια με τις αξίες: «Συμμόρφωση» και «παράδοση» γεγονός που συμφωνεί με την υπόθεση μας καθώς, οι αξίες αυτές εκφράζουν κολεκτιβιστικά ενδιαφέροντα και είναι λογικό να έχουν θετική συνάφεια με τον ολισμό και αρνητική συνάφεια με τον ατομικισμό γεγονός που τις κάνει ακόμα ποιο χαρακτηριστικές αξίες που εκπροσωπούν την ολιστική διάθεση των ατόμων. Η αξία «ασφάλεια», που εκφράζει και τους δύο τύπους ενδιαφερόντων (ατομικότητα-συλλογικότητα) δείχνει να κλείνει ποιο πολύ προς τον ολισμό καθώς παρουσιάζει αρνητική συνάφεια με τον 3^ο παράγοντα « Ατομοκεντρικός Αντιολισμός» που εκφράζει τον Ατομικισμό.

Επίσης, έχουμε αρνητική συνάφεια της αξίας «Δύναμη» με τον πρώτο παράγοντα « Ενεργός ιδιότητα του Πολίτη», που θεωρείται λογικό καθώς η αξία «Δύναμη» θεωρείται αξία που εκφράζει τον ατομικισμό και δεν έχει σχέση με τον παράγοντα αυτόν που εκφράζει την συλλογικότητα μέσα από το ενδιαφέρον των ατόμων να είναι λειτουργικά και ενεργά για το κοινό καλό ως πολίτες στην κοινωνία.

Αναμενόμενη είναι επίσης η θετική συνάφεια της αξίας «Φιλανθρωπία» με τον δεύτερο παράγοντα « Κοινωνιοκεντρικός Λειτουργισμός» που εκφράζει συλλογικό ενδιαφέρον.

Τέλος, η θετική συνάφεια της αξίας «Επίδοση» με τον δεύτερο παράγοντα « Κοινωνιοκεντρικός Λειτουργισμός» που εκφράζει συλλογικό ενδιαφέρον μπορεί να εξηγηθεί, ίσως, ερμηνεύοντας τον ορισμό της αξίας: *Επίδοση (Achievement). Αξία που ο στόχος της είναι η προσωπική επιτυχία η οποία εκδηλώνεται με την ικανότητα του ατόμου να ανταποκριθεί σε κοινωνικά κριτήρια που εξασφαλίζουν κοινωνική αναγνώριση.* Θα μπορούσαμε να πούμε, δηλαδή, ότι τα άτομα, που σύμφωνα με την ανάλυση των απαντήσεων τους, έδειξαν ότι η αξία της επίδοσης έχει συνάφεια με τον ολισμό, θεώρησαν ότι η *ικανότητα του ατόμου να ανταποκριθεί σε κοινωνικά κριτήρια που εξασφαλίζουν κοινωνική αναγνώριση* γίνεται με στόχο το κοινό καλό και όχι το ατομικό συμφέρον.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

- Aderman, D., Brehm, S.S., & Katz, L.B.(1974). Empathic observation of an innocent victim: The just world revisited. *Journal of Personality and social psychology*, 29,342-347.
- Andre, C., Velasquez, M., (1990). The Just World Theory. Santa Clara University. Issues in Ethics. V.3,N.2.
- Γεώργας, Δ. (1986). Κοινωνική Ψυχολογία. Τόμος Β'. Πανεπιστήμιο Αθηνών
- Γεώργας, Δ., Χρισσακοπούλου, Σ., Μυλωνάς, Κ. και Schwartz, S. (1992). Καθολικές Αξίες: Ελληνική πραγματικότητα. Ψυχολογικά Θέματα. Τεύχος 1. Σύλλογος Ελλήνων Ψυχολόγων.
- Carmona, L., Gorman, S., Neal, J., Bollmer, J., (1998). Just World Hypothesis. *Advanced Social Psychology*. Spring 1998.
- Connors, J, & Heaven, P. (1990). Belief in a Just World and Attitudes towards AIDS sufferers. *Journal of Social Psychology*, 130, 559-560.
- Cozzareli, C., Wilkison, A., Tagler, M. (2001). The Society for the Psychological Study of Social Issues. 57(2),207-227.
- Dittmar, H., & Dickinson, J. (1993). The perceived relationship between the belief in just world and social-political ideology. *Social Injustice Research*. 6,3.
- Dubois, N. & Beauvois, J. L. (2004). Normativeness and individualism. *European Journal of Social Psychology*. Eur. J. Soc. Psychol. 35, 123–146 (2005). Published online 25 October 2004 inWiley InterScience (www.interscience.wiley.com). DOI: 10.1002/ejsp.236
- Furnham, A, & Procter, E. (1989). Belief in a just world: review and critique of the individual difference literature. *British Journal of Social Psychology*, 28,365-384.
- Furnham, A. (2003). Belief in a Just world: research progress over the past decade. *Personality and Individual Differences*, 34,795-813.
- Gyekye, S. A., (2006). Causal Attributions For Industrial Accidents. *Journal of Intercultural Communication*, 1404-1634, issue 11.
- Heller, T.C., Sosna, M. & Wellbery, E. (1997). *Reconstructing Individualism*. Stanford University Press. p. 313
- Hofstede, G. (1980). *Culture's Consequences: International Differences in Work-Related Values*. Beverly Hills CA:Sage.
- Hofstede, G. (2006). *Dimensionalizing Cultures: The Hofstede Model in Context*. www.geerthofstede.eu.

- House, R. J., Hanges, P. J., Javidan, M., Dorfman, P. W. και Gupta, V. (2004). *Culture, Leadership and Organizations: The GLOBE Study of 62 Societies*. Thousand Oaks CA: Sage.
- Κάντας, Α. (1997). *Οργανωτική – Βιομηχανική Ψυχολογία*. Τόμοι 1 Αθήνα. Εκδόσεις: Ελληνικά Γράμματα.
- Καραχάλιος, Μ. (1994). *Κοινωνιολογία της γνώσης και κριτική του ολισμού*. Ιωάννινα. Εκδόσεις: Δωδώνη.
- Κόντης, Θ. (1994). *Διοικητική Ψυχολογία*. Αθήνα. Εκδόσεις: Σύγχρονη Εποχή.
- Κουλάκογλου, Κ., (2002). *Ψυχομετρία και Ψυχολογική Αξιολόγηση*. Εκδόσεις: Παπαζήση, 69-72.
- Κυριακίδης, Π., (2000). *Κοινωνική Ψυχολογία*. Ιωάννινα. Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
- Kopper, B. A. (1996). Gender, gender identity, rape myth acceptance, and time of initial resistance on the perception of acquaintance rape blame and avoidability. *Sex Roles*, 34, 81-93.
- Lambert, J. A., Burroughw, T., Nguyen, T. (1999). *Perceptions of Risk and the Buffering Hypothesis: The Role of Just World Beliefs and Right – Wing Authoritarianism*. Sage Publications.
- Lerner, M. J. (1965). Evaluation of the performance as a Function of Performer's reward and Attractiveness. *Journal of Personality and Social Psychology*, 1, 355-360
- Lerner, M. J., & Miller, R. T. (1978). Just World Research and the Attribution Process: Looking Back and Ahead. *Psychological Bulletin*, 85, 1030-1051.
- Lerner, M. J., (2001). "Normative" and "Intuitive" Senses of Justice. *ISJR Newsletter*, June 2001.
- Lipkus, I. (1991). The construction and validation of a global belief in a just world scale and exploratory analysis of the multidimensional belief in a just World scale. *Personality and individual Differences*, 12, 1171-1178.
- Lipkus, I., Dalbert, C., Siegler, I. C. (1996). The importance of distinguishing the belief in a just world for self versus for others: implications for psychological well-being. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 22, 666-677.
- Μπαμπινιώτης, Γ. (2005). *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*. Αθήνα. Εκδόσεις: Κέντρο Λεξολογίας Ε.Π.Ε.
- Ντυμόν, Λ. (1998). *Δοκίμια για τον Ατομικισμό*. Αθήνα. Εκδόσεις: Ευρύαλος. Σ. 322-323.

- Neal, J. (1998). Belief in a Just World for the self as it relates to depression, stress, and psychological well-being. *Advanced Social Psychology*. Psy:324. Spring, 1998.
- Nisbett, R. E. (2003). *The geography of thought. How Asians and Westerns think differently...and why*. London: Nicholas Brealey Publishing.
- Oyserman, D., Coon, H. M. & Kemmelmeier, M. (2002). Rethinking Individualism and Collectivism: Evaluation Of Theoretical Assumptions and Meta-Analyses. *Psychological Bulletin* , 128(1).
- Παπαστάμου, Σ. (1989). *Εγχειρίδιο Κοινωνικής Ψυχολογίας*. Αθήνα. Εκδόσεις: Οδυσσέας.
- Παπαστάμου, Σ. (2001). *Εισαγωγή στην Κοινωνική Ψυχολογία*. Αθήνα. Εκδόσεις: Ελληνικά Γράμματα.
- Παπαστάμου, Σ. Προδρομίτης, Γ. (2003). *Τρομοκρατία και Εξουσία*. Αθήνα. Εκδόσεις: Ελληνικά Γράμματα.
- Paulus, P. (1983). Sphere-specific measures of perceived control. *Journal of Personality and Social Psychology*, 44, 1253-1265.
- Rubin, Z. & Peplau, L.A. (1975). Who believes in a just world? *Journal of Social Issues*. 31, 65-90.
- Σακαλάκη, Μ. (2003). *Ψυχοκοινωνικές λογικές της καθημερινής σκέψης*. Αθήνα. Εκδόσεις: Παπαζήση.
- Schwartz, S. H., & Bilsky, W. (1987). Toward a universal psychological structure of human values. *Journal of Personality and Social Psychology*, 53, 550-562.
- Schwartz, S. H., & Bilsky, W. (1990). Toward a theory of the universal content and structure of values: Extensions and cross-cultural replications. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58, 878-891.
- Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values: Theory and empirical tests in 20 countries. *Advances in experimental social psychology* (Vol. 25) (pp. 1-65). New York: Academic Press.
- Schwartz, S.H. (1994). Are there universal aspects in the content and structure of values? *Journal of Social Issues*. Vol. 50, No 4, 19-45.
- Σαρρής, Ν. (1995). *Εισαγωγή στην Κοινωνιομετρία*. Αθήνα. Εκδόσεις: Δάνια.
- Triandis, H. C. (1995). *Individualism & Collectivism*. Western Press.
- Triandis, H. C. (2002). Culture Influence on Personality. *Annual Review of Psychology*.
- Triandis, H. C. (2002). Subjective Culture. *Online Readings in Psychology and Culture*. Unit 15, Chapter 1. (www.wvu.edu/~culture)

- Χρυσόχου, Ξ. (2005). Πολυπολιτισμική Πραγματικότητα. Αθήνα. Εκδόσεις: Ελληνικά Γράμματα. 305-307.
- www.crossculturalcenter.homestead.com-.url . Ιστοσελίδα ερευνητικού κέντρου στη Νέα Ζηλανδία που πραγματοποιεί σε διεθνή κλίμακα έρευνες με βάση τη θεωρία του S.Schwartz για τις Καθολικές Αξίες.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

1. ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Στα πλαίσια μιας Πανεπιστημιακής έρευνας, διαμορφώσαμε ένα ερωτηματολόγιο στο οποίο καλείστε να απαντήσετε εκφράζοντας την προσωπική σας άποψη.

Οι απαντήσεις σας θα είναι ανώνυμες, απόλυτα εμπιστευτικές

Σ' αυτό το ερωτηματολόγιο δεν υπάρχουν σωστές και λάθος απαντήσεις, όλες οι απαντήσεις είναι σωστές για μας. Δεν μετράμε τις γνώσεις σας. Αυτό που μας ενδιαφέρει είναι η προσωπική σας άποψη.

Σας παρακαλούμε λοιπόν να απαντήσετε σε όλες τις ερωτήσεις που θα σας υποβληθούν, τη μια μετά την άλλη με τη σειρά που σας προτείνονται. Διαβάστε προσεκτικά την εκφώνηση και σεβαστείτε τον τρόπο απάντησης.

Ευχαριστούμε για την συνεργασία σας.

Στις ερωτήσεις που ακολουθούν καλείστε να απαντήσετε χρησιμοποιώντας μια επταβάθμια κλίμακα(από 1 έως το 7), κυκλώνοντας κάθε φορά τον αριθμό **(και μόνο έναν)**¹ που εκφράζει περισσότερο την προσωπική σας γνώμη.

Η σημασία των αριθμών στην κλίμακα είναι:

1= διαφωνώ απόλυτα, 2=διαφωνώ αρκετά 3=διαφωνώ λίγο, 4=ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ, 5=συμφωνώ λίγο, 6=συμφωνώ αρκετά, 7=συμφωνώ απόλυτα

Εάν διαφωνείτε απόλυτα με την πρόταση, τότε βάλτε σε κύκλο² τον αριθμό 1, εάν διαφωνείτε αρκετά, κυκλώστε³ τον αριθμό 2, κοκ.

Σε ποιον βαθμό συμφωνείτε ή διαφωνείτε με τις παρακάτω απόψεις:

1.Η προσήλωση κάθε ατόμου στην ιδιαιτερότητά του, του επιτρέπει να προστατευτεί από την επιρροή, που επιχειρεί να ασκήσει πάνω του η κοινωνία

Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
-----------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

2.Η επιδίωξη της κοινωνικής ομοιομορφίας μεταξύ των μελών μιας ομάδας οδηγεί στην αποπροσωποποίηση

Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
-----------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

3.Στη σύγχρονη εποχή η απαιτούμενη εξειδίκευση στον τομέα της εργασίας συμβάλλει στην ανάπτυξη των ατομικών δεξιοτήτων και στην επίτευξη προσωπικών στόχων

Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
-----------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

4.Το κάθε άτομο είναι μοναδικό και ιδιαίτερο: οι ατομικές συμπεριφορές και οι σχέσεις που συγκροτούν ελεύθερα τα άτομα μεταξύ τους είναι αυτές που τα απαλλάσσουν από τον κοινωνικό έλεγχο

Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
-----------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

5.Η εύρυθμη λειτουργία του κοινωνικού συνόλου επιβάλλει την ύπαρξη καταμερισμού εργασίας μεταξύ των ατόμων

Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
-----------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

6.Κάθε άτομο που δέχεται τις πιέσεις της κοινωνικής ομάδας στην οποία ανήκει για ομοιομορφία κινδυνεύει να χάσει τη μοναδικότητά του

Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
-----------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

7.Αν κάθε άτομο περιορίζει τις πρωτοβουλίες του σε προσωπικό επίπεδο τότε η συλλογική δράση με στόχο την κοινωνική πρόοδο αποδυναμώνεται

Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
-----------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

8.Η διαφύλαξη της μοναδικότητας του ατόμου διασφαλίζει την προσωπική του ανεξαρτησία, καθώς και την ελευθερία της σκέψης του και της δράσης του

Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
-----------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

9.Στο όνομα της διασφάλισης των ατομικών δικαιωμάτων, ορισμένες φορές η ατομική δράση και η ατομική πρωτοβουλία υπονομεύουν την έννομη τάξη και τη δημόσια ασφάλεια

Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
-----------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

¹ Στην ηλεκτρονική μορφή του ερωτηματολογίου αναφέρεται: - σημειώνοντας με έντονη γραφή (bold) κάθε φορά τον αριθμό (και μόνο έναν)

² Στην ηλεκτρονική μορφή του ερωτηματολογίου αναφέρεται: σημειώστε με έντονη γραφή (bold)

³ Στην ηλεκτρονική μορφή του ερωτηματολογίου αναφέρεται: σημειώστε με έντονη γραφή (bold)

10. Η ατομική δράση και πρωτοβουλία διασφαλίζει τα ατομικά δικαιώματα από την κρατική αυθαιρεσία

Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
-----------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

11. Η μαζική επαγρύπνηση για την προστασία της ισονομίας περιορίζει την κοινωνική ανισότητα

Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
-----------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

12. Το κάθε άτομο μπορεί να συγκροτήσει σωστά την κοινωνιοψυχολογική του ταυτότητα, μόνο εάν διαφοροποιηθεί από την ομάδα μέσα στην οποία εντάσσεται.

Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
-----------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

13. Η συνεχής ατομική επιδίωξη του δικαιώματος στην ισότητα συμβάλλει στην ομαλή ένταξη του ατόμου στην κοινωνία

Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
-----------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

14. Η κοινωνία μέσω του κατακερματισμού και της εξειδίκευσης της εργασίας καλλιεργεί τη ρουτίνα και εμποδίζει τη δημιουργικότητα των ατόμων

Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
-----------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

15. Η δημόσια ασφάλεια προάγεται μέσα από τη θέσπιση κατάλληλου νομικού πλαισίου που μειώνει την ατομική αυθαιρεσία και υπηρετεί το γενικό καλό

Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
-----------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

16. Η συλλογική προσπάθεια για τη διασφάλιση θεμελιωδών δικαιωμάτων οδηγεί στην κοινωνική ισότητα

Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
-----------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

Πείτε μας, επίσης, σε ποιον βαθμό συμφωνείτε ή διαφωνείτε με τις παρακάτω απόψεις:

1. Σχεδόν πάντα, οι άνθρωποι είναι άξιοι της τύχης τους.

Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
-----------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

2. Οι προσεκτικοί οδηγοί έχουν τις ίδιες πιθανότητες με τους απρόσεκτους να πάθουν ατύχημα.

Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
-----------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

3. Κατά βάση, ο κόσμος είναι δίκαιος.

Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
-----------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

4. Στον επαγγελματικό αθλητισμό η διαιτησία συνήθως δεν είναι αντικειμενική.

Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
-----------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

5. Σπάνια φυλακίζονται άδικοι οι αθώοι.

Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
-----------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

6. Η Ιστορία του ανθρώπου δείχνει ότι στο τέλος το καλό κερδίζει.

Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
-----------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

7. Οι άνθρωποι που διατηρούνται σε φόρμα έχουν λίγες πιθανότητες καρδιακής προσβολής.

Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
-----------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

8.Οι πολιτικοί που είναι προσηλωμένοι στις αρχές τους σπάνια εκλέγονται.

Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
-----------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

9.Είναι συνήθως αδύνατο να τύχει κανείς μίας πραγματικά δίκαιης δίκης.

Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
-----------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

10.Σχεδόν πάντα, οι μαθητές αξίζουν τους βαθμούς που παίρνουν.

Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
-----------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

11.Τα καλά τυχαίνουν σε αυτούς που προσπαθούν στη ζωή και το αξίζουν.

Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
-----------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

12.Οι άτυχοι άνθρωποι προκαλούν συνήθως οι ίδιοι τις ατυχίες τους.

Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
-----------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

13.Σπάνια αξίζει κανείς την αναγνώριση που έχει από τους άλλους.

Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
-----------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

14.Συχνά οι καλές πράξεις περνούν απαρατήρητες και δεν ανταμείβονται.

Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
-----------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

15.Όταν οι γονείς τιμωρούν τα παιδιά τους, το κάνουν γιατί τα παιδιά το αξίζουν.

Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
-----------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

16.Οι γονείς συνήθως δεν προσέχουν και δεν εκτιμούν τις πιο αξιέπαινες πράξεις των παιδιών τους.

Διαφωνώ απόλυτα	1.....	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
-----------------	--------	---	---	---	---	---	---	-----------------

17.Πολλοί άνθρωποι υποφέρουν χωρίς να φταίνε σε τίποτα οι ίδιοι.

Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
-----------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

18.Αργά ή γρήγορα, το έγκλημα τιμωρείται.

Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
-----------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

19.Συμβαίνει συχνά ένας ένοχος να «τη βγάζει καθαρή».

Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
-----------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

20.Αργά ή γρήγορα, οι άνθρωποι που κάνουν τη δουλειά τους φτάνουν στην κορυφή.

Διαφωνώ απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ απόλυτα
-----------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

Στις ερωτήσεις που ακολουθούν θα πρέπει να αναρωτηθείτε: «Ποιες αξίες είναι σημαντικές για ΜΕΝΑ, ως αρχές που με καθοδηγούν στη ΔΙΚΗ ΜΟΥ ζωή και ποιες αξίες είναι λιγότερο σημαντικές για μένα;» Υπάρχουν δύο κατάλογοι αξιών στις επόμενες σελίδες. Αυτές οι αξίες προέρχονται από διαφορετικές κουλτούρες. Στις παρενθέσεις που ακολουθούν κάθε αξία, υπάρχει μια ερμηνεία που μπορεί να σας βοηθήσει να κατανοήσετε το τι σημαίνει η αξία αυτή.

Το έργο σας είναι να αποτιμήσετε πόσο σημαντική είναι κάθε αξία για σας ως κατευθυντήρια αρχή για τη ζωή σας.

0,-σημαίνει ότι η αξία αυτή είναι όχι σημαντική, δεν είναι σχετική ως κατευθυντήρια αρχή για εσάς.

3,-σημαίνει ότι η αξία αυτή είναι σημαντική.

6,-σημαίνει ότι η αξία αυτή είναι πολύ σημαντική.

Όσο πιο μεγάλος είναι ο αριθμός(0, 1, 2, 3, 4, 5, 6), τόσο πιο σημαντική είναι η αξία αυτή ως κατευθυντήρια αρχή στη ζωή σας..

-1,-είναι για να αξιολογήσετε όποιες αξίες είναι αντίθετες με τις αρχές που σας καθοδηγούνε.

7,-είναι για να αξιολογήσετε την αξία που έχει την ανώτατη σημασία ως κατευθυντήρια αρχή στην ζωή σας.

είναι σύνηθες το ότι δεν υπάρχουν περισσότερες από δύο τέτοιες αξίες

Στο κενό, πριν από κάθε αξία, γράψετε τον αριθμό (-1,0,1,2,3,4,5,6,7) που υποδεικνύει τη σημασία αυτής της αξίας για εσάς, προσωπικά. Προσπαθήστε να κάνετε όσο γίνεται πιο διακριτές τις επιλογές των αξιών σας, χρησιμοποιώντας όλους τους αριθμούς. Φυσικά μπορεί να χρειαστεί να χρησιμοποιήσετε τους αριθμούς περισσότερο από μια φορά.

ΩΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΑ ΑΡΧΗ ΣΤΗ ΖΩΗ ΜΟΥ, αυτή η αξία είναι:

αντίθετη στις ανώτατης αξίες μου σημασίας	όχι		σημαντική				πολύ	
	σημαντική		σημαντική				σημαντική	
-1	0	1	2	3	4	5	6	
7								

Προτού ξεκινήσετε, διαβάστε τις αξίες στον κατάλογο I, επιλέξτε αυτή την αξία που είναι πιο σημαντική για εσάς και αξιολογήστε την σημασία της. Κατόπιν, επιλέξτε την αξία που είναι η πιο αντίθετη με τις δικές σας αξίες, ή – εάν δεν υπάρχει τέτοια αξία- επιλέξτε την αξία που είναι λιγότερο σημαντική για εσάς και αξιολογήστε την με -1, 0, ή 1, ανάλογα με την σημασία της. **Κατόπιν** αξιολογήστε τις υπόλοιπες αξίες στον κατάλογο I.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΑΞΙΩΝ I

- 1 ___ ΙΣΟΤΗΤΑ (ίσες ευκαιρίες για όλους)
- 2 ___ ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΗΡΕΜΙΑ (σε ειρήνη με τον εαυτό μου)
- 3 ___ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΙΣΧΥΣ (έλεγχος πάνω στους άλλους, κυριαρχία)
- 4 ___ ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΣΗ (ικανοποίηση επιθυμιών)
- 5 ___ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ (ελευθερία δράσης και σκέψης)
- 6 ___ ΜΙΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ (έμφαση σε πνευματικά και όχι υλικά θέματα)
- 7 ___ ΑΙΣΘΗΣΗ ΤΟΥ ΟΤΙ ΑΝΗΚΕΙΣ ΚΑΠΟΥ(το αίσθημα ότι οι άλλοι νοιάζονται για μένα)
- 8 ___ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΤΑΞΗ (σταθερότητα της κοινωνίας)
- 9 ___ ΜΙΑ ΣΥΝΑΡΠΑΣΤΙΚΗ ΖΩΗ (εμπειρίες που σου δίνουν κίνητρα)
- 10 ___ ΝΟΗΜΑ ΣΤΗ ΖΩΗ (ένας σκοπός στη ζωή)

ΩΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΑ ΑΡΧΗ ΣΤΗ ΖΩΗ ΜΟΥ, αυτή η αξία είναι:

αντίθετη στις ανώτατης αξίες μου σημασίας	όχι		σημαντική				πολύ	
	σημαντική		σημαντική				σημαντική	
-1	0	1	2	3	4	5	6	
7								

- 11 ___ ΕΥΓΕΝΕΙΑ (ευγενική συμπεριφορά, καλοί τρόποι)
- 12 ___ ΠΛΟΥΤΟΣ (κατοχή υλικών αγαθών, χρήματα)
- 13 ___ ΕΘΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ (προστασία του έθνους μου από τους εχθρούς)
- 14 ___ ΑΥΤΟΣΕΒΑΣΜΟΣ (πίστη στη δικιά σου αξία)
- 15 ___ ΑΜΟΙΒΑΙΟΤΗΤΑ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΩΝ (ανάμεσα σε εμένα και τους άλλους, αποφυγή εκκρεμοτήτων / χρεών)
- 16 ___ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΤΗΤΑ (μοναδικότητα, φαντασία)
- 17 ___ ΕΝΑΣ ΚΟΣΜΟΣ ΕΙΡΗΝΙΚΟΣ (ελεύθερος από πολέμους και διαμάχες)
- 18 ___ ΣΕΒΑΣΜΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΡΑΔΟΣΗ (διατήρηση παλαιών εθίμων)
- 19 ___ ΩΡΙΜΗ ΑΓΑΠΗ (βαθιά συναισθηματική και πνευματική σχέση)
- 20 ___ ΑΥΤΟΠΕΙΘΑΡΧΙΑ (αυτοπεριορισμός, αντίσταση στον πειρασμό)
- 21 ___ ΑΠΟΜΟΝΩΣΗ (το δικαίωμα να έχεις έναν ιδιωτικό χώρο)
- 22 ___ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ (ασφάλεια για τους αγαπημένους μας)
- 23 ___ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ (σεβασμός, έγκριση από τους άλλους)
- 24 ___ ΕΝΟΤΗΤΑ ΜΕ ΤΗ ΦΥΣΗ (εναρμόνιση με τη φύση)
- 25 ___ ΜΙΑ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΗ ΖΩΗ (γεμάτη με προκλήσεις, καινοτομίες και αλλαγές)
- 26 ___ ΣΟΦΙΑ (μια ώριμη κατανόηση της ζωής)
- 27 ___ ΕΞΟΥΣΙΑ (το δικαίωμα να καθοδηγώ ή να διατάζω)
- 28 ___ ΑΛΗΘΙΝΗ ΦΙΛΙΑ (στενοί φίλοι, που σε υποστηρίζουν)
- 29 ___ ΕΝΑΣ ΚΟΣΜΟΣ ΟΜΟΡΦΙΑΣ (ομορφιά της φύσης και των τεχνών)
- 30 ___ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ (να διορθώνεις τις αδικίες, να νοιάζεσαι για τους αδύναμους)

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΑΞΙΩΝ II

Τώρα αξιολογήστε πόσο σημαντική είναι για εσάς η καθεμία από τις ακόλουθες αξίες ως κατευθυντήρια αρχή στη ζωή σας. Αυτές οι αξίες διατυπώνονται ως τρόποι συμπεριφοράς οι οποίοι μπορεί να είναι περισσότερο ή λιγότερο σημαντικοί για εσάς. Για μια ακόμη φορά, προσπαθήστε να κάνετε όσο γίνεται πιο διακριτές τις επιλογές των αξιών σας, χρησιμοποιώντας όλους τους αριθμούς.

Προτού ξεκινήσετε, διαβάστε τις αξίες στον κατάλογο II, επιλέξτε αυτή την αξία που είναι πιο σημαντική για εσάς και αξιολογήστε την σημασία της. Κατόπιν, επιλέξτε την αξία που είναι η πιο αντίθετη με τις δικές σας αξίες, ή – εάν δεν υπάρχει τέτοια αξία- επιλέξτε την αξία που είναι λιγότερο σημαντική για εσάς και αξιολογήστε την με -1, 0, ή 1, ανάλογα με την σημασία της. Κατόπιν αξιολογήστε τις υπόλοιπες αξίες.

ΩΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΑ ΑΡΧΗ ΣΤΗ ΖΩΗ ΜΟΥ, αυτή η αξία είναι:

αντίθετη στις ανώτατης αξίες μου σημασίας	όχι							πολύ	
	σημαντική	σημαντική					σημαντική		
-1	0	1	2	3	4	5	6	7	

- 31 ___ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΣ (βασίζεσαι στον εαυτό σου, σου αρκεί ο εαυτός σου)
- 32 ___ ΜΕΤΡΙΟΠΑΘΗΣ (να αποφεύγεις τις υπερβολές στα συναισθήματα και στις πράξεις)
- 33 ___ ΑΦΟΣΙΟΜΕΝΟΣ (πιστός στους φίλους μου, στην ομάδα μου)
- 34 ___ ΦΙΛΟΔΟΞΟΣ (δουλεύει σκληρά, ανερχόμενος)
- 35 ___ ΑΝΟΙΧΤΟΜΥΑΛΟΣ (ανεκτικός σε διαφορετικές ιδέες και πεποιθήσεις)
- 36 ___ ΤΑΠΕΙΝΟΣ (μετρίοφρων, που επισκιάζεται)
- 37 ___ ΤΟΛΜΗΡΟΣ (ο οποίος αναζητεί την περιπέτεια, τον κίνδυνο)
- 38 ___ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΝΤΑΣ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ (διατηρώντας τη φύση)
- 39 ___ ΑΥΤΟΣ ΠΟΥ ΕΧΕΙ ΕΠΙΡΡΟΗ (που έχει επιρροή στους ανθρώπους και τα γεγονότα)
- 40 ___ ΑΥΤΟΣ ΠΟΥ ΤΙΜΑ ΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥΣ (δείχνοντας σεβασμό)
- 41 ___ ΑΥΤΟΣ ΠΟΥ ΕΠΙΛΕΓΕΙ ΤΟΥΣ ΔΙΚΟΥΣ ΤΟΥ ΣΤΟΧΟΥΣ (διαλέγει τους δικούς του σκοπούς)
- 42 ___ ΥΓΙΗΣ (αυτός που δεν είναι φυσικά ή πνευματικά ασθενής)
- 43 ___ ΙΚΑΝΟΣ (ο οποίος έχει δεξιότητες, είναι αποδοτικός, αποτελεσματικός)
- 44 ___ ΑΠΟΔΕΧΟΜΕΝΟΣ ΤΟ ΜΕΡΙΔΙΟ ΜΟΥ ΣΤΗ ΖΩΗ (αυτός που υποτάσσεται στις συνθήκες της ζωής)
- 45 ___ ΑΘΩΟΣ (γνήσιος, αυθεντικός, ειλικρινής)
- 46 ___ ΔΙΑΤΗΡΩΝΤΑΣ ΤΗ ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΙΚΟΝΑ ΜΟΥ (προστατεύοντας την «εικόνα» μου)
- 47 ___ ΥΠΑΚΟΥΟΣ (ευσυνείδητος, αυτός που εκπληρώνει τις υποχρεώσεις του)
- 48 ___ ΕΞΥΠΝΟΣ (λογικός, σκεπτόμενος)
- 49 ___ ΕΞΥΠΕΡΕΤΙΚΟΣ (εργάζεται για την ευημερία των άλλων)
- 50 ___ ΑΥΤΟΣ ΠΟΥ ΑΠΟΛΑΜΒΑΝΕΙ ΤΗ ΖΩΗ (που απολαμβάνει το φαγητό, τον έρωτα, την ανάπαυση, κλπ)
- 51 ___ ΕΥΛΑΒΗΣ (που διατηρεί θρησκευτική πίστη και πεποιθήσεις)
- 52 ___ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ (μπορείς να βασιστείς σ'αυτόν, είναι αξιόπιστος)
- 53 ___ ΠΕΡΙΕΡΓΟΣ (αυτός που ενδιαφέρεται για τα πάντα, που ερευνά)
- 54 ___ ΕΠΙΕΙΚΗΣ (είναι πρόθυμος να συγχωρήσει τους άλλους)
- 55 ___ ΕΠΙΤΥΧΗΣ (που επιτυγχάνει τους στόχους του)
- 56 ___ ΚΑΘΑΡΟΣ (νοικοκυρεμένος, τακτικός)
- 57 ___ ΕΠΙΕΙΚΗΣ ΜΕ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟ ΤΟΥ (που κάνει ευχάριστα πράγματα)

ΟΡΙΣΜΕΝΕΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- Ηλικία: _____
- Φύλο: Άντρας , Γυναίκα
- Τόπος διαμονής: _____
- Επάγγελμα: _____
- **Μορφωτικό επίπεδο:**
Δημοτικό , Γυμνάσιο , Λύκειο , ΤΕΙ / ΑΕΙ , Άλλο
Ποιο: _____

Σας ευχαριστούμε για τη συνεργασία.

2. Πίνακες

1. Πίνακας συναφειών.

Correlations																	
		factor 1	factor 2	factor 3	factor 4	factor 5	Δ. Κ	Συμ.	Παρ.	Φιλ.	Παγκ.	Αυτό.	Παρω	Ηδο.	Επι.	Δυν.	Ασφ
Ενεργό ιδιότητα του πολίτη	P	1															
	Sig																
Κοινωνιοκεντρικός	P	,000	1														
	Sig	1,000															
Λειτουργισμός	P	,000	,000	1													
	Sig	1,000	1,000														
Ατομοκεντρικός	P	,000	,000	,000	1												
	Sig	1,000	1,000	1,000													
Αντιολισμός	P	,000	,000	,000	,000	1											
	Sig	1,000	1,000	1,000	1,000												
Κοινωνιο-ψυχο	P	,000	,000	,000	,000	,045	1										
	Sig	1,000	1,000	1,000	1,000	,522											
λογική ταυτότητα	P	,105	,367	-,204	,096	,045	1										
	Sig	,138	,000	,004	,178	,522											
Δίκαιος κόσμος	P	-,013	,165	-,244	-,215	,036	,205	1									
	Sig	,852	,019	,001	,002	,617	,004										
Συμμόρφωση	P	-,094	,180	-,167	-,175	,087	,215	,559	1								
	Sig	,189	,011	,019	,013	,221	,002	,000									
Παράδοση	P	,009	,189	-,036	-,117	,119	,156	,453	,472	1							
	Sig	,903	,007	,615	,100	,094	,028	,000	,000								
Φιλανθρωπία	P	,123	-,069	,054	-,076	,131	-,107	,288	,266	,483	1						
	Sig	,083	,335	,451	,288	,064	,133	,000	,000	,000							
Παγκοσμιο	P	,004	-,030	-,001	,021	,230	,008	,192	,068	,253	,406	1					
	Sig	,959	,668	,984	,773	,001	,906	,007	,337	,000	,000						
Αυτοπροσδιο	P	-,022	-,087	,031	,043	,035	,006	,074	,028	,119	,365	,408	1				
	Sig	,762	,222	,666	,546	,621	,933	,297	,700	,092	,000	,000					
Αυτοπροσδιο	P	-,078	-,017	-,008	,030	,147	,081	,076	,044	,172	,148	,362	,511	1			
	Sig	,273	,809	,907	,671	,038	,252	,283	,541	,015	,036	,000	,000				
Αυτοπροσδιο	P	-,019	,209	-,085	,037	,038	,251	,398	,242	,325	,150	,371	,356	,332	1		
	Sig	,787	,003	,229	,606	,595	,000	,000	,001	,000	,034	,000	,000	,000			
Αυτοπροσδιο	P	-,161	,103	-,121	-,101	,053	,234	,264	,115	,058	-,087	,179	,277	,333	,571	1	
	Sig	,023	,148	,087	,156	,459	,001	,000	,106	,419	,221	,011	,000	,000	,000		
Αυτοπροσδιο	P	,085	,318	-,237	-,132	,084	,247	,561	,453	,510	,303	,184	,188	,215	,435	,380	1
	Sig	,231	,000	,001	,062	,237	,000	,000	,000	,000	,000	,009	,008	,002	,000	,000	
	N	199	199	199	199	199	199	199	198	199	199	199	199	199	199	199	199

* Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed). ** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

2. ΠΙΝΑΚΑΣ ΚΑΘΟΛΙΚΩΝ ΑΞΙΩΝ.

Ορισμός Αξιών	Παραδειγματικές Αξίες	Πηγές - Προέλευση
1. Δύναμη (Power). Αξία που ο στόχος της είναι η επίτευξη κοινωνικής θέσης και απόκτηση γοήτρου, κυριαρχία πάνω στους ανθρώπους και στους ανθρώπινους πόρους (εξουσία, κοινωνική δύναμη, ευημερία)	Εξουσία, κοινωνική δύναμη, ευημερία	Συντονισμένη αλληλεπίδραση Κοινωνικές απαιτήσεις
2. Επίδοση (Achievement). Αξία που ο στόχος της είναι η προσωπική επιτυχία η οποία εκδηλώνεται με την ικανότητα του ατόμου να ανταποκριθεί σε κοινωνικά κριτήρια που εξασφαλίζουν κοινωνική αναγνώριση.	Επιτυχία, ικανότητα, φιλοδοξία	Συντονισμένη αλληλεπίδραση Κοινωνικές απαιτήσεις
3. Ηδονή (Hedonism). Αξία που ο στόχος της είναι ικανοποίηση της ανάγκης του οργανισμού για ευχαρίστηση.	Ευχαρίστηση, απόλαυση της ζωής	Βιολογικές ανάγκες
4. Παρώθηση (Stimulation). Αξία ο που αντιπροσωπεύει τις ανάγκες του οργανισμού για ποικίλες αλλαγές στη ζωή, διέγερση, διαφορετικότητα έτσι ώστε να διατηρείται ένα σταθερό επίπεδο ενεργητικότητας.	Τόλμη, μια διαφορετική ζωή, μια συναρπαστική ζωή.	Βιολογικές ανάγκες
5. Αυτοπροσδιορισμός (Self-Direction). Αξία ο που στόχος της είναι η ανεξάρτητη σκέψη και πράξη και επιλογή, η δημιουργικότητα, η εξερεύνηση.	Δημιουργικότητα, περιέργεια(ενδιαφέρον για τα πάντα, έρευνα), ελευθερία.	Βιολογικές ανάγκες Συντονισμένη αλληλεπίδραση
6. Παγκοσμιότητα (Universalism). Αξία ο που στόχος της είναι η κατανόηση, η εκτίμηση, η ανεκτικότητα και η προστασία της ευημερίας όλων των ανθρώπων και της φύσης.	Ελεύθερη σκέψη (χαρακτηρίζει το ανοιχτόμυαλο άτομο), κοινωνική δικαιοσύνη, ισότητα, προστασία του περιβάλλοντος.	Βιολογικές ανάγκες Κοινωνικές απαιτήσεις
7. Φιλανθρωπία (Benevolence). Αξία που ορίζεται ως το ενδιαφέρον και η πρόνοια του ατόμου για τον κύκλο των στενών φίλων, συνεργατών και δικών του ανθρώπων με τους οποίους βρίσκεται σε συχνή αλληλεπίδραση.	Τιμιότητα, επιείκεια, Εξυπηρητικότητα.	Βιολογικές ανάγκες Συντονισμένη αλληλεπίδραση Κοινωνικές απαιτήσεις
8. Παράδοση (Tradition). Αξία ο που στόχος της είναι ο σεβασμός, δέσμευση, αφοσίωση και αποδοχή των εθίμων και των αξιών του πολιτισμού ή του θρησκευάματος της κοινωνίας στην οποία ζει το άτομο.	Ταπεινοφροσύνη, ευλάβεια, αποδοχή των συνθηκών της ζωής.	Κοινωνικές απαιτήσεις
9. Συμμόρφωση (Conformity). Αξία που ορίζεται ως η αναστολή των πράξεων, τάσεων και παρωθήσεων οι οποίες ενδέχεται να ενοχλήσουν ή να ζημιώσουν τους άλλους και επίσης να παραβούν κοινωνικές αξίες ή κανόνες.	Ευγένεια, υπακοή, συνέπεια, σεβασμός στους γονείς και τους πρεσβυτέρους.	Συντονισμένη αλληλεπίδραση Κοινωνικές απαιτήσεις
10. Ασφάλεια (Security). Αξία που ορίζεται από την ανάγκη του ατόμου για ασφάλεια, αρμονία και σταθερότητα της κοινωνίας, των διαπροσωπικών σχέσεων και του εαυτού του.	Εθνική ασφάλεια, κοινωνική τάξη, καθαριότητα.	Βιολογικές ανάγκες Συντονισμένη αλληλεπίδραση Κοινωνικές απαιτήσεις

3. Rotated Component Matrix.

	Component				
	Ενεργό ιδιότητα του πολίτη.	Κοινωνιοκεν- τικός Λειτουργισμ ός	Ατομοκεντ- ρικός Αντιολισμό- ς	Ατομοκεντ- ρισμός	Κοινωνιο – ψυχολογική ταυτότητα
Ερ.16.Η συλλογική προσπάθεια για τη διασφάλιση θεμελιωδών δικαιωμάτων οδηγεί στην κοινωνική ισότητα	,748				
Ερ.11.Η μαζική επαγρύπνηση για την προστασία της ισονομίας περιορίζει την κοινωνική ανισότητα	,738				
Ερ.13.Η συνεχής ατομική επιδίωξη του δικαιώματος στην ισότητα συμβάλλει στην ομαλή ένταξη του ατόμου στην κοινωνία	,522				,467
Ερ.8.Η διαφύλαξη της μοναδικότητας του ατόμου διασφαλίζει την προσωπική του ανεξαρτησία, καθώς και την ελευθερία της σκέψης του και της δράσης του	,498				
Ερ.10.Η ατομική δράση και πρωτοβουλία διασφαλίζει τα ατομικά δικαιώματα από την κρατική αυθαιρεσία	,455				
Ερ.15.Η δημόσια ασφάλεια προάγεται μέσα από τη θέσπιση κατάλληλου νομικού πλαισίου που μειώνει την ατομική αυθαιρεσία και υπηρετεί το γενικό καλό		,672			
Ερ.9.Στο όνομα της διασφάλισης των ατομικών δικαιωμάτων, ορισμένες φορές η ατομική δράση και η ατομική πρωτοβουλία υπονομεύουν την έννομη τάξη και τη δημόσια ασφάλεια		,576			
Ερ.7.Αν κάθε άτομο περιορίζει τις πρωτοβουλίες του σε προσωπικό επίπεδο τότε η συλλογική δράση με στόχο την κοινωνική πρόοδο αποδυναμώνεται		,552			
Ερ.5.Η εύρυθμη λειτουργία του κοινωνικού συνόλου επιβάλλει την ύπαρξη καταμερισμού εργασίας μεταξύ των ατόμων		,518			
Ερ.3.Στη σύγχρονη εποχή η απαιτούμενη εξειδίκευση στον τομέα της εργασίας συμβάλλει στην ανάπτυξη των ατομικών δεξιοτήτων και στην επίτευξη προσωπικών στόχων		,505	-,459		,446
Ερ.14.Η κοινωνία μέσω του κατακερματισμού και της εξειδίκευσης της εργασίας καλλιεργεί τη ρουτίνα και εμποδίζει τη δημιουργικότητα των ατόμων			,746		
Ερ.6.Κάθε άτομο που δέχεται τις πιέσεις της κοινωνικής ομάδας στην οποία ανήκει για ομοιομορφία κινδυνεύει να χάσει τη μοναδικότητά του			,636		
Ερ.2.Η επιδίωξη της κοινωνικής ομοιομορφίας μεταξύ των μελών μιας ομάδας οδηγεί στην αποπροσωποποίηση			,551	,435	
Ερ.1. Η προσήλωση κάθε ατόμου στην ιδιαιτερότητά του, του επιτρέπει να προστατευτεί από την επιρροή, που επιχειρεί να ασκήσει πάνω του η κοινωνία				,784	
Ερ.4.Το κάθε άτομο είναι μοναδικό και ιδιαίτερο: οι ατομικές συμπεριφορές και οι σχέσεις που συγκροτούν ελεύθερα τα άτομα μεταξύ τους είναι αυτές που τα απαλλάσσουν από τον κοινωνικό έλεγχο				,662	
Ερ.12.Το κάθε άτομο μπορεί να συγκροτήσει σωστά την κοινωνιοψυχολογική του ταυτότητα, μόνο εάν διαφοροποιηθεί από την ομάδα μέσα στην οποία εντάσσεται.					,739

Extraction Method: Principal Component Analysis. Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.
a. Rotation converged in 7 iterations.